

KRATAK VODIČ I INDIKATORI ZA IDENTIFIKACIJU ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Impressum

Ova publikacija je izrađena u okviru projekta „Borba protiv trgovine ljudima i organiziranog kriminala – faza 2 (THB/IFS/2)“ kojeg provodi Međunarodni centar za razvoj migracijske politike (ICMPD) u saradnji sa agencijom Expertise France (EF) i Međunarodnom i ibero-američkom fondacijom za upravu i javne politike Španije (FIIAPP).

Publikacija je urađena uz pomoć Evropske unije. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autora Liliane Sorrentino i ni na koji način se ne može smatrati da odražava stajališta Evropske unije, kao ni stajališta ICMPD-a.

Autor:

Liliana Sorrentino

Za izdavača:

International Centre for Migration Policy Development (ICMPD)

Gonzagagasse 1

A-1010 Vienna

Austria

www.icmpd.org

Copyright:

International Centre for Migration Policy Development

Austria, 2017

Sva prava pridržana od strane ICMPD. Zabranjeno je umnožavanje, kopiranje ili prijenos u bilo kojem obliku ili sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući fotokopiranje, snimanje ili pohranu dijela ili cijele publikacije bez prethodne saglasnosti nosioca autorskih prava.

DTP: Poeta pista d.o.o.

Sadržaj

Međunarodne pravne obaveze u pogledu identifikacije žrtava	7
Metodologija	9
Svrha i djelokrug indikatora	11
Kako treba koristiti indikatore za identifikaciju žrtava trgovine ljudima: mjere opreza, sugestije i savjeti	12
Elementi koji čine biće djela trgovine punoljetnim osobama:	18
Elementi koji čine biće djela trgovine maloljetnim osobama:	19

Uvod

Ovaj dokument sadrži kratke smjernice i indikatore za identifikaciju žrtava trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini. Počinje sa kraćim pregledom međunarodnih obaveza u pogledu identifikacije žrtava. Nakon toga je objašnjena metodologija izrade indikatora prilagođenih kontekstu zemlje, zatim je data ilustracija takvih indikatora i na kraju su date smjernice za njihovo korištenje. Dokument završava sa listom indikatora za identifikaciju žrtava prilagođenih trenutnoj situaciji u zemlji u pogledu trgovine ljudima.

Dokument je izrađen u okviru projekta „Borba protiv trgovine ljudima i organiziranog kriminala – faza 2 (THB/IFS/2)“ kojeg provodi Međunarodni centar za razvoj migracijske politike (ICMPD) u saradnji sa agencijom Expertise France (EF) i Međunarodnom i ibero-američkom fondacijom za upravu i javne politike Španije (FIIAPP). Projekat se provodi u Albaniji, Azerbejdžanu, Bosni i Hercegovini, Moldaviji, Pakistanu i Turskoj u okviru Instrumenta EU za stabilnost i mir (IcSP).

Ovaj dokument predstavlja nadogradnju procjene referalnih mehanizama za identifikaciju, pomoć i zaštitu prava žrtava trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini koja je provedena u okviru projekta¹. Jedno od glavnih zapažanja tokom procjene je da postoje znatni izazovi u pogledu identifikacije žrtava. Konkretnije, ne postoji zajednično tumačenje niti razumijevanje krivičnog djela trgovine ljudima među policijom, tužiocima i socijalnim radnicima na državnom, entitetskom, kantonalnom i nivou Brčko Distrikta. Prema rezultatima procjene, organi vlasti nadležni za identifikaciju žrtava ne koriste zajedničke indikatore i kriterije u svrhu prepoznavanja postojanja krivičnog djela trgovine ljudima i njegovih kvalifikovanih oblika. Osim toga, postoje izazovi u pogledu razumijevanja standarda dokazivanja neophodnih radi utvrđivanja postojanja djela trgovine ljudima, posebno trgovine maloljetnim osobama. O ovim pitanjima se detaljno razgovaralo u julu 2016. godine u Sarajevu, na radionici na kojoj je predstavljen izvještaj o rezultatima procjene; tom prilikom su predstavnici domaćih institucija uključenih u borbu protiv trgovine ljudima istakli prioritarnu potrebu za zajedničkim indikatorima za identifikaciju žrtava. Iz tog razloga je državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima zatražio od projekta tehničku pomoć u izradi indikatora za identifikaciju žrtava prilagođenih situaciji u pogledu trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini.

Namjera je da indikatori za identifikaciju žrtava trgovine ljudima pruže domaćim akterima operativni i praktični alat koji će im biti od pomoći u postupku identifikacije žrtava koji će, zahvaljujući indikatorima, teći neometano i biti djelotvorniji.

¹ <http://www.fightagainsttrafficking.org/news/99-bosnia-and-herzegovina-assessment-of-the-national-referral-mechanism-in-bih-published>

Međunarodne pravne obaveze u pogledu identifikacije žrtava

Kao država ugovornica Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima i Konvencije UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala i njenog Protokola o sprečavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudima, Bosna i Hercegovina je obavezna preduzeti sve razumne mjere u cilju sprečavanja, vođenja istraga i kažnjavanja počinitelja djela trgovine ljudima i identifikacije i pružanja pomoći žrtvama trgovine ljudima i zaštite njihova prava².

Međunarodne pravne obaveze u pogledu identifikacije žrtava trgovine ljudima su jasno utvrđene u okviru više međunarodnih standarda, posebno u Konvenciji Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima i u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu ECtHR ili Sud u Strasburu)³. U skladu s tim obavezama, države ugovornice preduzimaju više mjera koje su ukratko opisane u daljem tekstu.

Prvo, države imaju obavezu da donesu adekvatan zakonski i administrativni okvir kojim se zabranjuje i sprečava izvršenje djela trgovine ljudima, a na osnovu kojeg se počinitelji kažnjavaju i prava žrtava štite. Konkretnije, u predmetu **Rantsev protiv Kipra i Rusije**⁴ Sud u Strasburu je utvrdio da trgovina ljudima potpada pod odredbe člana 4. Evropske konvencije o ljudskim pravima (tj. zabrana ropstva, služenje pod prinudom i prisilni rad) i da obaveze države u pogledu poštivanja ljudskih prava obuhvataju postojanje zakonskih propisa „koji su adekvatni da bi osigurali praktičnu i djelotvornu zaštitu prava žrtava ili potencijalnih žrtava trgovine ljudima“.⁵ Naglasak na zaštiti prava žrtava ukazuje da su obaveze država proširene na ispravnu identifikaciju osoba kao žrtava i njihovo upućivanje u institucije radi primanja pomoći i zaštite. Ovo je potvrđeno i u nedavnoj presudi Suda za ljudska prava u predmetu **Chowdury i drugi protiv Grčke**.⁶ U ovoj historijski važnoj presudi Sud u Strasburu je naglasio da obaveza zaštite žrtava trgovine ljudima obuhvata i identifikaciju žrtava od strane kvalificiranih profesionalnih lica i pružanje pomoći radi njihovog oporavka.⁷

Drugo, preduzimanje svih mjera u toku istrage i krivičnog gonjenja u predmetima trgovine ljudima zahtijeva, između ostalog, da države uspostave i primjenjuju mehanizme i procedure kojima će osigurati brzu i tačnu identifikaciju žrtava. Indikatori za identifikaciju žrtava pružaju jedan takav operativni alat koji pomaže procesu identifikacije žrtava.

Treće, osim mehanizama i procedura, prema Konvenciji Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, države ugovornice su obavezne obezbijediti svojim nadležnim organima kadrove koji su obučeni i kvalificirani za identifikiranje i pružanje pomoći žrtvama.⁸ Stoga, svi relevantni službenici, uključujući i policiju, pripadnike Granične policije, službe za imigraciju, inspektore rada, socijalne radnike, nevladine organizacije i druge organizacije koje pružaju pomoć žrtvama, tužioce i sudije, trebaju proći kroz sveobuhvatnu i multidisciplinarnu obuku na temu identifikacije žrtava trgovine ljudima i njihovog upućivanja u institucije i organizacije koje će im pružiti zaštitu i podršku.

2 Rezolucija Generalne skupštine UN-a 63/156, 30. januar 2009

3 Posebno vidi: Konvencija Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, čl. 10. i 35; UN OHCHR Recommended Principles on Human Rights and Human Trafficking, Guidelines 2(3) (UN OHCHR, Preporučeni principi ljudskih prava i trgovina ljudima, Smjernice 2 (3)); Direktiva EU 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima, čl. 11.

4 Evropski sud za ljudska prava, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, (tužba br. 25965/04), 7. januar 2010.

5 Evropski sud za ljudska prava, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, (tužba br. 25965/04), 7. januar 2010. stav 283-289.

6 Evropski sud za ljudska prava, *Chowdury and Others v. Greece* (tužba br. 21884/15), 30. mart 2017.

7 Evropski sud za ljudska prava, *Chowdury and Others v. Greece* (tužba br. 21884/15), 30. mart 2017.

8 Vijeće Evrope, Konvencija o borbi protiv trgovine ljudima, čl. 10(1)

Četvrto, od takvih nadležnih organa se zahtijeva da sarađuju sa nevladinim organizacijama u procesu identifikacije žrtava i njihovog upućivanja u institucije i organizacije radi pomoći žrtvama.⁹ Konvencija Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima zahtijeva međusobnu saradnju velikog broja aktera iz državnih institucija i organizacija civilnog društva u procesu koji će dovesti do identifikacije žrtava. Također GRETA – tijelo Vijeće Evrope koje prati poštivanje Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima – neprestano naglašava da države trebaju prihvatiti multidisciplinarni pristup identifikaciji žrtava, što se posebno odnosi na službenike na prvoj liniji rada i nevladine organizacije specijalizirane za pružanje pomoći žrtvama trgovine ljudima.¹⁰ Stoga, ovo podrazumijeva da je identifikacija žrtve proces koji zahtijeva saradnju među velikim brojem institucija i organizacija i vrijeme potrebno za utvrđivanje okolnosti u svakom predmetu posebno.

Peto, Sud u Strasburu je pojasnio kada počinju pozitivne obaveze država prema žrtvama trgovine ljudima. U predmetu **Rantsev** Sud je utvrdio da „kada su državni organi bili svjesni, ili su trebali biti svjesni, okolnosti koje dovode do vjerodostojne sumnje da je identificirana žrtva bila ili se nalazi u stvarnoj ili direktnoj opasnosti od trgovine ljudima ili iskorištavanja“, državni organi su bili obavezni preduzeti odgovarajuće mjere u okviru svojih nadležnosti kako bi osobu udaljili iz takve situacije ili opasnosti, dok u suprotnom dolazi do povrede člana 4. Evropske konvencije o ljudskim pravima.¹¹ Takve mjere obuhvataju upućivanje osobe na oporavak i trenutačno pružanje pomoći sve do završetka postupka identifikacije žrtve u skladu sa obavezama prema članu 10. i 12. Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima. Kada je potencijalna žrtva strani državljanin, to podrazumijeva i obavezu države da potencijalnu žrtvu ne vraća u drugu državu sve do završetka postupka identifikacije žrtve.

Što se tiče procesa identifikacije žrtava, u Izvještaju s objašnjenjima uz Konvenciju Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima dato je vrlo bitno dodatno pojašnjenje. Takav proces je „odvojen od bilo kojeg krivičnog postupka koji se vodi protiv osoba odgovornih za djelo trgovine ljudima. Stoga nije potrebna osuđujuća presuda da bi proces identifikacije počeo ili završio“. ¹² Nadalje, svim žrtvama će bez diskriminacije biti pružena pomoć, bez obzira na njihov pristanak da sarađuju sa nadležnim organima u toku istrage i krivičnog postupka.¹³

Osim gore navedenog, kada se radi o maloljetnim žrtvama, prema međunarodnim standardima, potrebne su posebne mjere i procedure koje su u skladu sa pravima djeteta i kojima su zadovoljene potrebe djeteta. Stoga, rad sa maloljetnim osobama zahtijeva posebnu obuku službenika kako bi odmah prepoznali znakove trgovine maloljetnim osobama. Službenici bi trebali znati da djeca – čak i više nego punoljetne osobe – neće uvijek pokazati očigledne znake nevolje niti naoko vidljive znakove štete i možda nisu u mogućnosti, ili nisu spremni, eksplicitno izraziti strah da će biti izloženi zlostavljanju ili nasilju. Takvi stručnjaci trebaju biti obučeni i na temu hitne intervencije u slučaju sumnje da se radi o iskorištavanju maloljetne osobe ili da je u riziku od iskorištavanja. Potrebne su specifične mjere i procedure u slučajevima u kojima postoji nesigurnost u pogledu dobi maloljetne osobe ili kada maloljetna osoba nije u pratnji roditelja ili zakonskog staratelja. U svim slučajevima sve mjere i odluke koje se donose u vezi sa maloljetnom osobom moraju biti zasnovane na principu najboljeg

9 Ibid.

10 Council of Europe, GRETA 4th General Report on GRETA's Activities, 2015 (Vijeće Evrope, 4. Generalni izvještaj o aktivnostima GRETA-e, 2015.)

11 Evropski sud za ljudska prava, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, (tužba br. 25965/04), 7. januar 2010. stav 286.

12 Council of Europe, Explanatory Report to the Convention on Action against Trafficking in Human Beings, para 134 (Vijeće Evrope, Izvještaj sa objašnjenjima uz Konvenciju o borbi protiv trgovine ljudima, stav 134.).

interesa djeteta. Također je važno navesti da se u slučajevima u kojima su maloljetne osobe žrtve primjenjuje princip urgentnosti i vrlo je bitno maloljetnu osobu odmah uputiti u institucije ili organizacije koje će joj pružiti zaštitu i preduzeti radnje kojima će se spriječiti nestanak maloljetne osobe.

Sve ovo odražava izuzetnu važnost identifikacije žrtve. Ako se žrtve blagovremeno i tačno ne identificiraju i ako im se ne pruži pomoć, tada će kompletan odgovor na trgovinu ljudima biti kompromitiran, što će dovesti do nekažnjavanja počinitelja, do nepravde i nastavka poricanja prava žrtava.

Metodologija

Indikatori za identifikaciju žrtava trgovine ljudima su urađeni na osnovu istraživanja dokumentacionih izvora i participativnog konsultantskog procesa među domaćim akterima uključenim u borbu protiv trgovine ljudima i ekspertima. Istraživanje dokumentacionih izvora je bilo fokusirano na tri glavne oblasti: analizu presuda donesenih po optužnicama za trgovinu ljudima i srodna djela, kao što su navođenje na prostituciju, silovanje, iznuda i zanemarivanje djeteta u BiH; analizu nekoliko nedavno otkrivenih slučajeva trgovine ljudima; i na pregledu stručne literature na temu identifikacije žrtava. Što se tiče analize presuda, to je urađeno na osnovu Sažetog prikaza sudske prakse u slučajevima trgovine ljudima u izradi OSCE-a¹⁴ i ukupno dodatnih 30 odluka (presuda, naredbi o provođenju istrage, prvostepenih i drugostepenih presuda) donesenih u nekoliko proteklih godina u vezi sa trgovinom ljudima i srodnim djelima. Te odluke su donijeli sudovi/tužilaštva na državnom, entitetskom i nivou Brčko Distrikta.

Analiza sudske prakse je omogućila prepoznavanje okolnosti koje tužioci i sudije smatraju relevantnim za dokazivanje osnovnog djela trgovine ljudima i njegovih kvalifikovanih oblika. Te okolnosti su uključene kao posebni indikatori za identifikaciju žrtava trgovine ljudima skupa sa drugim indikatorima koji su formulirani na osnovu domaće i međunarodne dobre prakse.

Nacrt indikatora je potvrđen kroz konsultativni proces održan u cijeloj zemlji u partnerstvu sa državnim koordinatorom za borbu protiv trgovine ljudima pri Ministarstvu sigurnosti/bezbjednosti BiH. Konsultativni proces je obuhvatio jednu stručnu radionicu, četiri konsultativna sastanka i nekoliko *ad hoc* sastanaka sa domaćim ekspertima, što je omogućilo akterima da aktivno sudjeluju u diskusiji na temu identifikacije žrtava i da doprinesu doradi liste indikatora. Dvodnevna stručna radionica na temu identifikacije žrtava je organizirana u partnerstvu sa državnim koordinatorom u Sarajevu, 24. i 25. aprila 2017. godine. Učesnici su uglavnom bili stručni članovi Udarne grupe za borbu protiv trgovine ljudima i regionalnih monitoring timova, među njima i predstavnici policije, tužioci, socijalni radnici i predstavnici nevladinih organizacija na državnom i entitetskom nivou i iz Brčko Distrikta. Radionica je bila prilika za detaljnu diskusiju o trenutnim praksama identifikacije žrtava i korištenju predloženih indikatora, koji su tada bili u fazi nacrta, kako bi olakšali proces, kao i za razmjenu iskustava u pogledu prakse u identifikaciji žrtava u Austriji. Osim toga, u saradnji

14 OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina, A Case Law Compendium in Trafficking in Human Beings (Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini: Sažet prikaz sudske prakse u slučajevima trgovine ljudima), 2016.

sa Odjelom za borbu protiv trgovine ljudima, u okviru projekta su održane konsultacije sa članovima četiri regionalna monitoring tima. Održane su četiri runde konsultacija da bi se osiguralo njihovo održavanje u cijeloj zemlji; održane su u Sarajevu, Tuzli, Mostaru i Banja Luci u maju 2017. godine. Nacrt indikatora je dostavljen i putem e-maila mreži aktera uključenih u borbu protiv trgovine ljudima iz javnih institucija, nevladinih organizacija i nekoliko međunarodnih organizacija, uz molbu da dostave komentare i prijedloge u pisanoj formi. Konsultativnim procesom je obuhvaćeno preko 100 aktera. Oni su dali komentare na konsultacije bilo sudjelovanjem na radionici i sastancima ili dostavljanjem komentara i prijedloga putem e-maila. Sve u svemu, akteri su naglasili da su indikatori za identifikaciju žrtava trgovine ljudima prilagođeni potrebama u BiH uistinu potrebni da bi se olakšao proces identifikacije žrtava u zemlji. Osim toga, izrazili su zahvalnost za izradu nacrt indikatora u okviru projekta. Akteri su izjavili da su indikatori sveobuhvatni i cijene činjenicu da su izrađeni na osnovu međunarodnih standarda i definicija trgovine ljudima iz krivičnih zakona na državnom, entitetskom i nivou Brčko Distrikta. Akteri su zaključili da indikatori odražavaju postojeće karakteristike i trendove u trgovini ljudima u zemlji. Dali su nekoliko konkretnih sugestija u pogledu profila žrtava, lokacija na kojima akteri mogu naići na žrtve trgovine ljudima, kao i posebne okolnosti koje ukazuju na trgovinu ljudima. Neki akteri su preporučili da indikatori budu naširoko distribuirani, posebno na svim nivoima policijskih struktura. Dodali su da bi bilo potrebno organizirati obuku policije, uključujući i komandire policijskih stanica i načelnike policijskih uprava i policijske službenike na prvoj liniji rada kako bi im se omogućilo da razumiju i uspješno prepoznaju indicije trgovine ljudima za sve oblike eksploatacije. Ishod konsultacija je potom iskorišten za reviziju i finalizaciju indikatora za identifikaciju žrtava trgovine ljudima i njihovo predstavljanje državnom koordinatorskom tijelu za dalje postupanje i distribuciju.

Indikatori su prilagođeni kontekstu BiH, odražavaju iskustvo i stručnost službenika na prvoj liniji rada koji su uključeni u identifikaciju žrtava trgovine ljudima, kao i postojeće obrasce trgovine ljudima te modus operandi trgovaca ljudima. Indikatori obuhvataju određeni broj dokaznih elemenata ustanovljenih u toku pregleda relevantne sudske prakse, kao i činjenične okolnosti sa kojima su se službenici na prvoj liniji rada suočili prilikom otkrivanja djela trgovine ljudima u zemlji. Osim toga, Indikatori se nadograđuju na postojeće indikatore i smjernice za identifikaciju žrtava koje su na međunarodnom, regionalnom i lokalnom nivou izradile organizacije poput UNODC-a, ILO-a i EU, kao i nevladine organizacije.¹⁵

15 UNODC, Anti-Human Trafficking Manual for Criminal Justice Practitioners, Module 2: Indicators of trafficking in persons; (Priručnik za krivično pravosuđe u borbi protiv trgovine ljudima, modul 2: Indikatori trgovine ljudima); ILO, Indicators of Forced Labour (MOR: Indikatori prisilnog rada); ILO, Operational Indicators of Trafficking in Human Beings, 2009 (MOR: Operativni indikatori trgovine ljudima, 2009.); FEI, Guidelines for Guidelines for the First Level Identification of Victims of Trafficking in Europe, 2013 (Smjernice za prepoznavanje na prvom nivou žrtava trgovine ljudima u Evropi), 2013; Ministry of Labour and Social Protection of the Republic of Moldova, Guidelines for the identification of victims and potential victims of trafficking in human beings, 2012 (Ministarstvo rada i socijalne zaštite Republike Moldavije, Smjernice za identifikaciju žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima). Indikatori se posebno nadograđuju na postojeće indikatore trgovine ljudima koje je izradila NVO Zemlja djece i koji se koriste u Tuzlanskom kantonu.

Svrha i djelokrug indikatora

Svrha ovih indikatora je da pomognu akterima na prvoj liniji rada da prepoznaju potencijalnu situaciju trgovine ljudima. Oni obuhvataju veliki broj znakova i okolnosti sa kojima se mogu susresti službenici na prvoj liniji rada i predstavnici nevladinih organizacija, a koji mogu izazvati sumnju da se radi o trgovini ljudima.

Namjera ovih indikatora je da upute službenike na prvoj liniji rada prilikom prepoznavanja žrtava i odlučivanja o daljim istražnim radnjama i mjerama koje trebaju poduzeti da bi otkrili djelo trgovine ljudima. Ovi indikatori se lako mogu pretočiti u pitanja koja će službenicima na prvoj liniji rada pomoći prilikom posmatranja i početne procjene okolnosti koje ukazuju na djelo trgovine ljudima. Stoga, kada se akteri na prvoj liniji rada suoče sa elementima pobrojanim u ovim indikatorima i prepoznaju ih, trebaju imati osnovanu sumnju da se radi o žrtvi trgovine ljudima. U slučaju da smatraju da se radi o žrtvi trgovine ljudima, odmah trebaju takvu osobu uputiti u institucije nadležne za pružanje zaštite i pomoći u skladu sa odredbama Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima i zakonima, drugim propisima i politikama na državnom i entitetskom nivou i u Brčko Distriktu.

Indikatori su fokusirani na oblike iskorištavanja koji se najčešće ponavljaju i otkrivaju u zemlji, to jeste, trgovina ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, prisilnog rada, prisilnog prosjačenja i prisiljavanja na izvršenje krivičnih djela. Stoga, postoje četiri seta indikatora, po jedan za svaki oblik iskorištavanja. Važno je napomenuti da su često žrtve iskorištavane u više od jedne svrhe (naprimjer, prisilno prosjačenje i prisiljavanje na izvršenje krivičnih djela, prisilni rad i seksualno iskorištavanje).

Uz svaki set indikatora je dat kraći opis tipičnih profila žrtava u Bosni i Hercegovini u skorije vrijeme. Ovi profili su samo provizorni; oni odražavaju najuobičajenije karakteristike (dob, rod, ranjivosti, metode vrbovanja, itd.) koje su prepoznate u prijavljenim slučajevima trgovine ljudima i u predmetima po optužnicama za trgovinu ljudima i srodna djela pred sudovima. Također je dat kraći opis mogućih lokacija na kojima službenici na prvoj liniji rada mogu naići na žrtve.

Indikatori za identifikaciju žrtava trgovine ljudima su bazirani na definiciji trgovine ljudima iz Krivičnog zakona BiH, krivičnih zakona entiteta i Krivičnog zakona Brčko Distrikta. Konkretnije, indikatori odražavaju tri specifične komponente krivičnog djela trgovine ljudima: **radnje izvršenja, način izvršenja (sredstva) i svrha**. Trgovina ljudima je složeno krivično djelo koje podrazumijeva izvršenje određenih aktivnosti (**radnje**) upotrebom određenih sredstava zloupotrebe i prisile (**sredstva**) u svrhu iskorištavanja (**svrha**). Kada su oštećeni maloljetne osobe, potrebno je dokazati samo dva sastavna elementa djela: radnje i svrhu (vidi grafikon 1 i 2). Indikatori se odnose na „**radnje**“, „**sredstva**“ i „**svrhu**“ i za svaki ovaj element djela navedene su okolnosti i informacije koji mogu ukazati na postojanje djela trgovine ljudima i mogu pomoći da se identificira žrtva trgovine. U skladu s tim, svaka fizička osoba koja je podvrgnuta trgovini ljudima, kao što je to definirano u krivičnim zakonima u BiH, predstavlja žrtvu. Kada se radi o maloljetnim osobama, svaka maloljetna osoba koja je podvrgnuta bilo kojoj „**radnji**“ i bilo kojoj „**svrsi**“ iz definicija trgovine ljudima sadržanih u krivičnim zakonima smatra se žrtvom i nije potrebno otkrivati znake koji ukazuju na upotrebu sredstava zloupotrebe i prisile. Drugim riječima, nema potrebe dokazivati „**sredstva**“, dovoljno je dokazati „**radnje**“ i „**svrhu eksploatacije**“ da bi se utvrdilo postojanje djela trgovine maloljetnim osobama.

Ovakav pristup izradi indikatora je odabran da bi se podstaklo zajedničko razumijevanje krivičnog djela trgovine ljudima i da bi se doprinijelo jačanju saradnje među policijom,

centrima za socijalni rad, nevladinim organizacijama i tužilaštvima u postupku identifikacije žrtava. On odražava kompleksnost djela trgovine ljudima i potrebu za prikupljanjem dokaza o konstelaciji okolnosti neophodnih za utvrđivanje postojanja djela. Odgovara potrebi da se pomogne službenicima na prvoj liniji rada u prepoznavanju onih indicija/okolnosti koje mogu pomoći da se pronađe element djela trgovine ljudima (tj. **radnja, sredstvo i eksploatacijska svrha**) i koje su neophodne za identifikaciju žrtve.

Stoga su indikatori izrađeni tako da ih mogu koristiti razni akteri na državnom i entitetskom nivou i u Brčko Distriktu, a koji su eventualno uključeni u proces identifikacije žrtava, među njima i članovi regionalnih monitoring timova. Akteri obuhvataju policiju, Službu za poslove sa strancima, socijalne radnike iz centara za socijalni rad i nevladinih organizacija, organizacije i institucije za zaštitu djeteta, pravne zastupnike žrtava, inspektore rada, zdravstvene radnike, službenike obrazovnih ustanova, tužioce, sudije, itd.

Ovim indikatorima se također podstiče i omogućava koordinacija i razmjena informacija među svim nadležnim akterima u procesu koji dovodi do identifikacije žrtava trgovine ljudima. Identifikacija žrtava je proces koji zahtijeva multidisciplinarnu saradnju, koordinaciju i vrijeme potrebno za utvrđivanje i ocjenu raznih okolnosti prema kojima se određena osoba može smatrati žrtvom trgovine ljudima.

Kako treba koristiti indikatore za identifikaciju žrtava trgovine ljudima: mjere opreza, sugestije i savjeti

Lista indikatora nije iscrpna niti konačna. To su samo neke indicije koje mogu ukazati na izvršenje krivičnog djela trgovine ljudima. Oni odražavaju trenutno poznate trendove i obrasce izvršenja krivičnog djela trgovine ljudima u zemlji i praktičari trebaju indikatore redovno revidirati kako bi odražavali promjene u ovom fenomenu.

Svrha ovih indikatora je da pomognu akterima na prvoj liniji rada da naprave prvu procjenu okolnosti koje mogu ukazati na postojanje djela trgovine ljudima. Nije potrebno imati dokaze za sve indikatore da bi se posumnjalo da se radi o žrtvi trgovine ljudima i da bi se pokrenuo mehanizam upućivanja žrtve u institucije i organizacije koje će žrtvi pružiti pomoć i zaštitu. Nisu potrebni svi znaci da bi se određena situacija smatrala trgovinom ljudima. Samo jedan indikator može biti dovoljan za sumnju da se radi o trgovini ljudima/iskorištavanju/riziku od nanošenja štete i na osnovu njega je potrebno odmah osobu uputiti u odgovarajuće institucije. Također, uprkos postojanju jednog ili više indikatora, osoba ne mora biti žrtva trgovine ljudima. Osim toga, službenici na prvoj liniji rada trebaju uvijek imati na umu mogućnost da jedna informacija, koja nije trenutno na raspolaganju, može znatno promijeniti sliku koju trenutno vide i ukazati na situaciju trgovine ljudima i na rizike od nanošenja štete osobi. Osim toga, vrlo često žrtve nisu voljne reći istinu zbog razumnog straha od odmazde od strane trgovaca ljudima, nepovjerenja prema organima vlasti, straha od deportacije, ali i usljed zaborava koji je simptom traume, itd. To znači da je svaki slučaj poseban te je potrebno cijeliti okolnosti u svakom slučaju posebno. Kad god se radi o maloljetnim osobama, posebno je važno sve ovo imati na umu.

Identifikacija žrtava trgovine ljudima je proces koji zahtijeva vrijeme i stručnost većeg broja agencija i nije moguće identifikaciju žrtve uraditi u kratkom vremenskom periodu. Međutim, uz pomoć indikatora, službenik na prvoj liniji rada može posmatrati i ocijeniti okolnosti koje opravdavaju bojazan da se radi o žrtvi trgovine ljudima i intervenirati kako bi osobu udaljio

iz situacije zbog koje trpi štetne posljedice i uputio je u institucije i organizacije radi primanja pomoći i zaštite.

Indikatori mogu biti prepoznati u bilo kojoj fazi procesa trgovine ljudima. Važno je napomenuti da je moguće identificirati žrtvu trgovine ljudima i prije nego što nastane iskorištavanje osobe ukoliko postoje dokazi o namjeri trgovca ljudima da osobu iskorištava.

Indikatori za identifikaciju žrtava trgovine ljudima obuhvataju i provizorne profile žrtava; profili su izrađeni na osnovu otkrivenih slučajeva i informacija zaprimljenih od nevladinih organizacija, tužilaca i Odjela za borbu protiv trgovine ljudima. Međutim, bitno je napomenuti da se radi samo o ograničenom broju mogućih profila i da se sve potencijalne žrtve trgovine ljudima ne uklapaju u date profile žrtve. Ne postoji jedinstven profil žrtve koji bi važio za sve slučajeve. Žrtve su punoljetne ženske i muške osobe i maloljetne osobe koje dolaze iz raznih kulturoloških, socijalnih i ekonomskih sredina; one su državljani BiH, ali i strani državljani ili osobe bez državljanstva. Svaki slučaj je poseban i najvjerovatnije će svaka žrtva reagirati na vlastitu situaciju na drugačiji način. Određeno ponašanje ili karakteristika jedne žrtve trgovine ljudima ne mora se podudariti sa ponašanjem i karakteristika druge žrtve.

Akteri na prvoj liniji rada uvijek trebaju sve to imati na umu kada naiđu na potencijalnu žrtvu trgovine ljudima i trebaju koristiti vlastitu prosudbu prilikom ocjenjivanja okolnosti da bi utvrdili da li postoji dovoljno indicija za razumnu sumnju da se radi o žrtvi trgovine ljudima.

U svom prvom kontaktu sa potencijalnom žrtvom, akteri na prvoj liniji rada trebaju također uzeti u obzir i sljedeće:

- ▶ Pažljivo posmatrati situaciju i razne osobe u datoj situaciji i pokušati prepoznati indicije koje ukazuju na izvršenje djela trgovine ljudima.
- ▶ Pokušati odvojiti potencijalne žrtve od počinitelja bez izazivanja sumnje.
- ▶ Ocijeniti rizike po ličnu sigurnost žrtava.
- ▶ Ocijeniti trenutačne osnovne potrebe osobe, npr. u pogledu hrane, vode, odjeće, zdravstvene zaštite, itd.
- ▶ Voditi računa o rodu i dobi potencijalnih žrtava i uključiti kolegice odnosno kolege, ovisno o potrebi.
- ▶ Pokušati uspostaviti povjerenje, predstaviti se i objasniti da ste tu kako bi ste njoj ili njemu pomogli.
- ▶ Osigurati pouzdano prevođenje ili posredništvo ako postoje poteškoće u komunikaciji usljed jezičkih ili kulturoloških barijera.
- ▶ Odmah obavijestiti organ starateljstva ako postoji sumnja da je osoba maloljetna ili ako postoji sumnja u vezi sa maloljetnom dobi osobe i odmah procijeniti rizike od nastanka štete po maloljetnu osobu i njene potrebe. Neodložno djelovati kako bi se spriječio nestanak maloljetne osobe.
- ▶ Kada se radi o maloljetnim osobama, primjenjuje se princip hitnosti i potrebno je poštivati striktnu proceduru u skladu sa domaćim zakonima da bi se osiguralo da maloljetna osoba odmah ima pristup posebnim vidovima zaštite.

- ▶ Saslušati i pokazati poštovanje prema procjeni vlastite situacije i rizika od strane potencijalne žrtve.
- ▶ Ne zaboraviti da žrtve vjerovatno pate od posljedica traumatičnih iskustava.
- ▶ Sa svakom osobom posebno razgovarati u sugurnom i povjerljivom okruženju.
- ▶ Pokazati poštovanje, bez vršenja prosuđivanja, biti uviđavan prema žrtvi i poštivati dostojanstvo osobe.
- ▶ Upoznati osobu sa njenim pravima i opcijama koje su joj na raspolaganju.
- ▶ Voditi računa o tome da imate informacije o tome gdje uputiti osobu da bi joj se pružila zaštita i koga kontaktirati.
- ▶ Uputiti osobu u službe koje će joj pružiti pomoć uz njen/njegov pristanak dat na osnovu svih informacija, i otpratiti osobu do tih službi, ako imate razumnu sumnju da se radi o žrtvi. Trebate nastojati da potencijalne žrtve izmjestite iz situacije u kojoj trpe štetne posljedice što je prije moguće.
- ▶ Potencijalnoj žrtvi omogućiti korištenje pomoći i zaštite bez obzira da li saraduje sa policijom i tužilaštvom.
- ▶ U slučaju da osoba u tom trenutku odbije pomoć, dati joj kontakt informacije ustanova u kojima može zatražiti zaštitu u slučaju potrebe.
- ▶ Ukoliko smatrate da osoba nije žrtva trgovine ljudima, ali ipak je ugrožena ili u stanju potrebe, uputite je u humanitarne organizacije koje joj mogu pružiti pomoć.
- ▶ Vodite računa o detaljnom evidentiranju vaše procjene tokom ovog procesa i dokumentovanju situacije i preduzetih radnji i mjera.

U ovoj ranoj fazi identifikacije žrtve, službenik na prvoj liniji može uočiti mnoge indicije/ znakove trgovine ljudima kroz posmatranje, praćenje situacije, provjere relevantnih javnih spisa ili dokumentacije, razgovor sa drugim osobama koje su eventualno uočile određenu situaciju, početni razgovor s potencijalnom žrtvom trgovine ljudima radi utvrđivanja statusa žrtve, itd. Važno je napomenuti da u ovoj fazi službenik na prvoj liniji rada ne treba obaviti detaljan razgovor sa potencijalnom žrtvom i da se radije treba fokusirati na uspostavu povjerenja sa tom osobom, procijeniti njenu ličnu sigurnost i primarne potrebe, a pritom posmatrati situaciju u cilju otkrivanja indicija koje ukazuju na postojanje djela trgovine ljudima. U toku ovog procesa službenik koji prvi dolazi u kontakt sa potencijalnom žrtvom također treba pokušati dokumentovati sve indicije koje ukazuju na trgovinu ljudima koje primijeti i treba prikupiti sve raspoložive dokaze, u mjeri u kojoj je to moguće, za svaki element tog djela, to jeste, za radnje izvršenja, sredstva i svrhu, ili samo sa radnje izvršenja i svrhu ukoliko su oštećene strane maloljetne osobe.

Kada god službenik na prvoj liniji rada ima razumnu sumnju da se radi o žrtvi trgovine ljudima, tada treba tu osobu, uz njen pristanak koji je dala na osnovu svih potrebnih informacija, uputiti u ustanove i organizacije koje će joj pružiti pomoć. Ako se radi o maloljetnoj osobi ili ako postoji sumnja u pogledu njene dobi, takva osoba se treba smatrati maloljetnom i s njom je potrebno postupati kao sa maloljetnom osobom i potrebno je takvu osobu odmah izmjestiti iz situacije u kojoj trpi štetne posljedice u skladu sa posebnim procedurama za postupanje sa maloljetnicima. Službenici koji prvi dolaze u kontakt sa potencijalnim žrtvama

uvijek trebaju imati na umu da maloljetne osobe mogu odbijati govoriti o svom iskustvu, a kada počnu o tome govoriti, često počnu govoriti o pitanjima o kojima im je lagodnije govoriti, a kako vrijeme prolazi, mogu postepeno otkrivati više detalja, između ostalog, i detalje o zlostavljanju i eksploataciji kroz koje prolaze.

Službenici koji prvi dolaze u kontakt sa žrtvama trebaju koristiti svoju stručnu prosudbu pri procjeni da li postoji dovoljno indicija za razumnu sumnju da se eventualno radi o žrtvi ili da je osoba u direktnoj opasnosti da postane žrtva trgovine ljudima ili da na neki drugi način pretrpi štetu. Oni trebaju organima nadležnim za identifikaciju žrtava proslijediti sve prikupljene dokaze i dokumentaciju kojom potkrepljuju uočene indicije koje ukazuju na izvršenje djela trgovine ljudima. Konkretnije, kada se radi o domaćim žrtvama, sve indicije koje ukazuju na sumnju da se radi o žrtvi trgovine ljudima trebaju se odmah dostaviti Državnoj agenciji za istrage i zaštitu (SIPA) i Tužilaštvu BiH ili lokalnoj policiji i nadležnom tužilaštvu.¹⁶ Kada se radi o stranoj žrtvi, sve indicije koje ukazuju na sumnju da se radi o žrtvi trgovine ljudima trebaju se odmah dostaviti Službi za poslove sa strancima koja je nadležna za koordinaciju upućivanja žrtava u ustanove u kojima će žrtve primiti pomoć i zaštitu u periodu dok policija i tužilaštvo provode istragu.¹⁷ Kada se radi o maloljetnim osobama, potrebno je odmah obavijestiti i nadležni centar za socijalni rad.

Kada je osoba upućena u ustanovu u kojoj će joj biti pružena podrška, gore pobrojani nadležni organi zaduženi za identifikaciju žrtve – policija i tužilaštva – trebaju nastaviti proces identifikacije žrtve. U ovoj kasnijoj fazi su indikatori koji ukazuju na postojanje djela trgovine ljudima i dalje korisni i mogu uputiti nadležne organe i toku istrage, naprimjer, pri pregledu video snimaka relevantnih lokacija, relevantne dokumentacije dostupne javnosti (npr. u bolnici, službama/centrima za socijalni rad, školama, itd.), provjeri sredstava komunikacije (mobilni telefoni, emailovi, itd.), obavljanju razgovora sa relevantnim osobama, itd. Indikatori opisuju različite okolnosti koje mogu činiti biće djela trgovine ljudima i mogu se iskoristiti i za postavljanje niza pitanja prilikom određivanja daljeg postupanja i neophodnih istražnih radnji da bi se potvrdilo postojanje indikatora. Osim toga, indikatori mogu činiti osnovu za razgovor između policije i tužioca i pomoći im da zajednički prikupe i analiziraju sve raspoložive informacije i dokumentaciju koji mogu doprinijeti utvrđivanju elemenata bića krivičnog djela trgovine ljudima, to jeste, radnje izvršenja, sredstvo i svrhu iskorištavanja ili u slučaju trgovine maloljetnim osobama, radnju izvršenja i svrhu. Sama priroda djela trgovine ljudima je složena i zahtijeva objedinjavanje dokaza o različitim okolnostima koje skupa predstavljaju obilježja krivičnog djela trgovine ljudima.¹⁸

16 Vijeće ministara BiH, Pravila o zaštiti žrtava trgovine ljudima i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana Bosne i Hercegovine, 2007. član 4. i 5

17 Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima.

18 Za analizu pitanja dokaza u predmetima trgovine ljudima, vidi UNODC, Evidential Issues in Trafficking in Persons Cases, Case Digest, 2017.

Definicija trgovine ljudima prema članu 4. Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima i članu 3. Protokola UN-a o sprečavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno žena i djece, uz Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala

- a. **„Trgovina ljudima“** znači vrbovanje, prijevoz, premještaj, skrivanje ili primanje osoba, uz primjenu prijetnje ili sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlaštenja ili položaja bespomoćnosti ili nuđenje ili primanje novca ili druge koristi radi dobijanja pristanka osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom u svrhu iskorištavanja. Iskorištavanje, u najmanju ruku, podrazumijeva iskorištavanje prostitucijom drugih osoba ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili pružanje usluga, ropstvo ili postupke slične ropstvu, služenje ili odstranjivanje ljudskih organa;
- b. **Pristanak žrtve** „trgovine ljudima“ na namjeravano iskorištavanje, kao što je navedeno u alineji (a) ovog člana, nema značaja ni u jednom slučaju kada su upotrijebljena sredstva iz alineje (a);
- c. **Vrbovanje, prijevoz, premještaj, skrivanje ili primanje** djece radi iskorištavanja smatraju se „trgovinom ljudima“ čak i ako ne uključuju sredstva prisile navedena u alineji (a) ovog člana;
- d. **„Dijete“** znači svaka osoba koja nije navršila 18 godina;
- e. **„Žrtva“** znači svaka fizička osoba koja je primorana na trgovinu ljudima, kao što je navedeno u ovom članu“.

Elementi koji čine biće djela trgovine punoljetnim osobama:

RADNJE IZVRŠENJA

(Šta)

Vrbovanje, prijevoz, predaja, skrivanje ili primanje lica

Dodatak KZ RS: prebacivanje, prodaja, kupovina, posredovanje u prodaji, držanje

NAČIN IZVRŠENJA

(Sredstva, Kako je izvršeno)

upotreba sile ili prijetnja upotrebom sile, drugi oblici prinude, otmica, prevara ili obmana, zloupotreba ovlasti ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem (FBiH i BD isto)

Dodatak KZ RS: zloupotreba odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog lica

SVRHA

(Zašto je izvršeno)

BiH/BD:

Iskorištavanje u smislu stava (1) ovog člana podrazumijeva: prostituciju drugog lica ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje.

FBiH

prisilno prosjačenje

RS

cilju iskorištavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, korišćenja u pornografske svrhe, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korišćenja u oružanim snagama

Trgovina ljudima
(punoljetne osobe)

Elementi koji čine biće djela trgovine maloljetnim osobama:

RADNJA IZVRŠENJA

(šta)

Vrbovanje, navođenje, prijevoz, predaja, skrivanje ili primanje lica

Dodatak KZ RS: prebacivanje, prodaja, kupovina, posredovanje u prodaji, držanje

KZ RS-a ne predviđa navođenje kao radnju izvršenja.

SVRHA

(Zašto je izvršeno)

BiH/BD:

Iskorištavanje u smislu stava (1) ovog člana podrazumijeva: prostituciju drugog lica ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje.

FBiH

prisilno prosjačenje

RS

cilju iskorišćavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, korišćenja u pornografske svrhe, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, nezakonito usvojenje ili njemu sličan odnos, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korišćenja u oružanim snagama

Trgovina maloljetnim osobama

1.

**TRGOVINA U SVRHU
SEKSUALNOG
ISKORIŠTAVANJA**

Trgovina u svrhu seksualnog iskorištavanja

Profili maloljetnih žrtava

- ▶ Adolescenti dobi 14-17 godina iz BiH. Maloljetna osoba se često nalazi u teškoj materijalnoj, socijalnoj i porodičnoj situaciji. U nekim primjerima, maloljetna osoba je pobjegla od kuće, u drugim primjerima je boravila u ustanovama za djecu i maloljetnike.
- ▶ Adolescent/adolescentkinja iz BiH koja je ovisnik o psihoaktivnim suptancama.
- ▶ Većina maloljetnih žrtava su djevojčice; međutim, u nekim slučajevima i dječaci su seksualno iskorištavani.

Profili punoljetnih žrtava

- ▶ Mlada ženska osoba iz BiH u vrlo teškoj materijalnoj i finansijskoj situaciji.
- ▶ Mlada ženska osoba iz BiH koja je ovisnica o psihoaktivnim suptancama.
- ▶ Strankinja (naprimjer, iz Srbije, Ukrajine, itd.) koja nema reguliran status u zemlji i nalazi se u teškoj materijalnoj i finansijskoj situaciji. U nekim primjerima su te žene već bile u prostituciji.
- ▶ Većina žrtava su žene, međutim, u nekim slučajevima i muškarci mogu biti žrtve.

Lokacije – Gdje se žrtve mogu otkriti?

- ▶ Privatni stanovi, privatne kuće, barovi, moteli, hoteli, noćni klubovi, itd.
- ▶ Ovisno o gradu: možda postoji posebna ulica, raskršće ili neka druga lokacija.

RADNJA IZVRŠENJA: ŠTA JE URAĐENO	ZNAKOVI / INDICIJE KOJE UKAZUJU NA EVENTUALNO POSTOJANJE DJELA TRGOVINE LJUDIMA
<p>Vrbovanje i Navođenje (čl. 187. KZ BiH (Međunarodno navođenje na prostituciju), čl. 210 FBiH (Navođenje na prostituciju))</p> <p>Lično, usmenim putem, putem agencije, novina, interneta, itd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) je emotivno privržena svodniku/trgovcu ljudima, zove ga svojim ljubavnikom. ☐ Osobi (obično punoljetnoj ili maloljetnoj ženskoj osobi) je prethodno obećan lijep život i brak i prati svodnika/trgovca ljudima. ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) je vrbovana od strane druge maloljetne/punoljetne ženske osobe – koja je također predmet iskorištavanja, uz obećanje dobrog zaposlenja. ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) je vrbovana uz obećanje dobre zarade. ☐ Osoba je prvobitno vrbovana kao prostitutka, ali su joj date lažne informacije o zaradi i radnim uvjetima. ☐ Neko iskorištava ograničen nivo zrelosti maloljetne osobe koja ne razumije i nije u stanju u potpunosti uvidjeti implikacije situacije kada se od nje traži da pruža seksualne usluge.
<p>Prijevoz Predaja (čl.198a. i 198b. KZ RS, čl. 186 KZ BiH, čl. 207a. KZ BD)</p> <p>Unutar zemlje i preko državne granice, legalno i nelegalno.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) uvijek u pratnji odlazi do klijenata i na različite lokacije, druga osoba čeka ispred određene lokacije, uzima novac od te osobe i vozilom je odvodi do druge lokacije. ☐ Maloljetna osoba putuje preko državne granice u inostranstvo sa važećim pasošem, u pratnji punoljetne osobe koja maloljetnoj osobi nije u srodstvu i koja je u posjedu pisane (ovjerene) dozvole kojom se potvrđuje pristanak roditelja ili staratelja da maloljetna osoba putuje preko državne granice s punoljetnom osobom. ☐ Maloljetna osoba putuje unutar zemlje, neko je tu maloljetnu osobu na početku putovanja stavio u prijevozno sredstvo, a neko drugi je dočekuje na odredištu (ovo je tipično za trgovinu ljudima u zemlji). ☐ Maloljetna osoba putuje s lažnim pasošem, a punoljetna osoba koja je pratnji te maloljetne osobe tvrdi da joj je srodnik. ☐ Maloljetna osoba nije opuštena, pokazuje uznemirenost u prisustvu punoljetne osobe koja je u njenoj pratnji.

RADNJA IZVRŠENJA: ŠTA JE URAĐENO	ZNAKOVI / INDICIJE KOJE UKAZUJU NA EVENTUALNO POSTOJANJE DJELA TRGOVINE LJUDIMA
<p>Prijevoz Prodaja, kupovina, posredovanje u prodaji (čl. 198a. KZ RS)</p> <p>Prijevoz osobe se može shvatiti i kao svaki oblik predaje ili prosljeđivanja osobe drugoj osobi¹⁹.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Član porodice ili drugi srodnik ili uticajan pripadnik zajednice predaje kontrolu koju ima nad osobom (obično maloljetnom) drugoj osobi ili drugim osobama.
<p>Skrivanje, primanje Držanje (čl. 198a. i 198b. KZ RS)</p> <p>Skrivanje se može odnositi na držanje osobe na lokaciji u vrijeme trajanja iskorištavanja te osobe ili prije njenog dolaska na odredište; to može podrazumijevati smještaj osobe u stan, fabriku, bordel, kolibu, baraku ili šator u blizini ili na samoj lokaciji iskorištavanja.</p> <p>Primanje se može odnositi na primanje rada ili usluga osobe; ovdje se radi o „primanju osobe u radni odnos ili u svrhu rada, uključujući i prisilni rad“²⁰. Tako, vlasnici i menadžeri, supervizori i kontrolori bilo kojeg mjesta eksploatacije, kao što su bordeli, poljoprivredna gazdinstva, fabrike, hoteli, domaćinstva, itd., mogu sudjelovati u činjenju ove radnje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba (obično mlađa punoljetna ili maloljetna ženska osoba) boravi u stanu s drugim maloljetnim i punoljetnim ženskim osobama koje također pružaju seksualne usluge. ☐ Osoba (obično mlađa punoljetna ili maloljetna ženska osoba) boravi s drugim maloljetnim i punoljetnim ženskim osobama koje također koriste psihoaktivne supstance i pružaju seksualne usluge. ☐ Osoba (obično mlađa punoljetna ili maloljetna ženska osoba) boravi sa osobom koja je iskorištava. ☐ Osoba (obično mlađa punoljetna ili maloljetna ženska osoba) boravi u stanu sa osobom koja je bliska počinitelju.

¹⁹ Council of Europe/United Nations Study, 2009, p. 78. (Vijeće Evrope, Trgovina organima, tkivima i stanicama i trgovina ljudima u svrhu odstranjivanja organa ljudskog tijela. Zajednička studija Vijeća Evrope/Ujedinjenih nacija, 2009, str. 78.)

²⁰ ILO, Human Trafficking and Forced Labour Exploitation, Guidelines for Legislation and Law Enforcement (Geneva, 2005). (MOR, (Trgovina ljudima i eksploatacija u svrhu prisilnog rada, Smjernice za zakonske propise i provedbu zakona) (Ženeva, 2005.)

<p>SREDSTVA: KAKO JE IZVRŠENO</p>	<p><i>Napomena</i></p> <p><i>Kada su žrtve maloljetne osobe, nema potrebe dokazivati načine izvršenja pa tako ni sile ili prinude da bi se utvrdilo da je maloljetna osoba žrtva trgovine ljudima. Međutim, počinitelji ovog djela često nad maloljetnim osobama koriste sredstva sile i prinude.</i></p>
<p>Prevara ili obmana</p> <p>Obmana se vrši direktno prema žrtvi ili indirektno prema članovima porodice žrtve ili osobama bliskim žrtvi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba je obmanuta u pogledu vrste posla ili radnih i životnih uvjeta te naknade za rad. ☐ Osoba je obmanuta obećanjem da će se obrazovati (npr. da će joj biti plaćena školarina). ☐ Osoba je obmanuta lažnim obećanjem braka (ovo je vrlo uobičajeno za osobe starije od 16 godina). ☐ Osoba je obmanuta obećanjem da će joj biti izdana radna dozvola ili da će na drugi način dobiti legalan status u stranoj zemlji.
<p>Prijetnja ili upotreba sile ili drugi oblici prinude</p> <p>„Prinuda znači upotreba sile ili prijetnja upotrebe sile i upotreba nekih oblika nenasilne ili psihološke sile i prijetnje upotrebe sile, uključujući, između ostalog, i:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Prijetnje nanošenja štete ili fizičkog ograničenja bilo kojoj osobi; ☐ Svaku shemu, plan ili obrazac u namjeri da se navede osoba da vjeruje da će, ukoliko ne uradi ono što se od nje zahtijeva, biti izložena nanošenju teške štete ili fizičkom ograničenju; ☐ Zloupotrebu ili bilo koju prijetnju povezanu sa legalnim statusom osobe; ☐ Psihološki pritisak. “²¹ <p>Prijetnje se javljaju u više oblika; mogu biti realne i nerealne, direktne ili indirektno, suptilne ili otvorene.²²</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba ima vidljive tjelesne povrede (npr. ožiljke, modrice, opekline od opušaka, kao posljedica premlaćivanja, silovanja). ☐ Osoba je u dužničkom ropstvu kod treće strane. ☐ Osoba je ucijenjena ili su joj upućene prijetnje nanošenja štete porodici ili drugim bliskim osobama. ☐ Osobi se verbalno prijeti nasiljem i psihološkim zlostavljanjem. ☐ Osobi se prijeti oružjem ili teškim predmetima (npr. pištoljem, bejzbol palicom). ☐ Počinitelj prijeti osobi da će objaviti video materijal koji prikazuje njenu seksualnu aktivnost ili druge intimne slike u cilju prinude. ☐ Počinitelj prijeti da će osobu prijaviti nadležnim organima posebno kada je osoba u sukobu sa zakonom ili nema reguliran status u zemlji. ☐ Počinitelj prijeti osobi da će finansijski nauditi osobi ili njenoj porodici/drugim bliskim osobama.

²¹ UNODC, Model zakona o borbi protiv trgovine ljudima, 2009, str.11.

²² UNODC, Evidential Issues in Trafficking in Persons Cases, Case Digest, 2017, p. 62.

<p>SREDSTVA: KAKO JE IZVRŠENO</p>	<p><i>Napomena</i></p> <p><i>Kada su žrtve maloljetne osobe, nema potrebe dokazivati načine izvršenja pa tako ni sile ili prinude da bi se utvrdilo da je maloljetna osoba žrtva trgovine ljudima. Međutim, počinitelji ovog djela često nad maloljetnim osobama koriste sredstva sile i prinude.</i></p>
<p>Zloupotreba položaja bespomoćnosti</p> <p>Zloupotreba odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog lica, (čl. 198 a. i 198 b. KZ RS)</p> <p>Ovdje se radi o zloupotrebi bilo koje situacije u kojoj osoba nema stvarnu ni prihvatljivu alternativu, osim da se podvrgne zloupotrebi.</p> <p>Bespomoćnost može biti bilo koje vrste, fizička, psihološka, emotivna, porodična, socijalna ili ekonomska (npr. usljed nereguliranog statusa boravka, ekonomske ovisnosti, trudnoće, invaliditeta, itd.). Neophodno je izvršiti procjenu svakog slučaja posebno: postojanje bespomoćnosti i zloupotreba položaja bespomoćnosti.²³</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) ovisna je o psihoaktivnim supstancama ili pod prinudom koristi psihoaktivne supstance; trgovac ljudima joj obezbjeđuje psihoaktivne supstance (npr. droge ili alkohol). ☐ Osoba (obično ženska osoba) nema izvor prihoda i nalazi se u vrlo teškoj finansijskoj i socijalnoj situaciji (npr. nema resursa za samoodrživ život, nema smještaj, ima malu, teško oboljelu djecu, itd.). ☐ Osoba nema reguliran status boravka i stoga se boji obratiti se policiji. ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) pripada društveno isključenoj ili diskriminiranoj kategoriji (npr. iz razloga etničke pripadnosti ili invaliditeta, itd.). ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) prolazi kroz psihološku ili emotivnu krizu što je čini emotivno ovisnom o počinitelju. ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) ne govori jezik (zloupotreba neobrazovanosti ili pristup informacijama). ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) je u sukobu sa zakonom i počinitelj joj nudi zaštitu.
<p>Zloupotreba vlasti</p> <p>Zloupotreba uticaja, čl. 186. KZ BiH, čl. 210a. KZ FBiH</p>	
<p>Davanje ili primanje isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem (npr. žrtvu)</p> <p>Ovo se može odnositi na situacije u kojima jedna osoba ima zakonitu ili nezakonitu kontrolu nad drugom osobom (npr. roditelj, zakonski staratelj koji ima kontrolu nad žrtvom radi trgovine).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Članovi porodice su primili novac ili drugu materijalnu korist ili drugi oblik nagrade da bi pustili svoje maloljetno dijete da ide. ☐ Članovi porodice su primili novac ili drugu materijalnu korist ili drugi oblik nagrade da bi dozvolili brak svog maloljetnog djeteta s punoljetnom osobom. ☐ Kod osobe (obično punoljetne ili maloljetne ženske osobe) je pronađena velika količina novca u različitim valutama ili druge vrijedne stvari koje joj ne pripadaju.

²³ UNODC, Abuse of a Position of Vulnerability and Other Means within the Definition of Trafficking in Persons (Zloupotreba položaja bespomoćnosti i druga sredstva u okviru definicije trgovine ljudima). Issue Paper, 2013, and related Guidance Note.

<p>SREDSTVA: KAKO JE IZVRŠENO</p>	<p><i>Napomena</i></p> <p><i>Kada su žrtve maloljetne osobe, nema potrebe dokazivati načine izvršenja pa tako ni sile ili prinude da bi se utvrdilo da je maloljetna osoba žrtva trgovine ljudima. Međutim, počinitelji ovog djela često nad maloljetnim osobama koriste sredstva sile i prinude.</i></p>
<p>Druga sredstva sticanja kontrole: izolacija, zatočenje, ograničavanje slobode kretanja, konstantan nadzor, dužničko ropstvo</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Oduzimanje pasoša ili lične karte ili drugih važnih ličnih isprava ☐ Osoba je zaključana u prostoriji ili na nekom drugom mjestu i ima ograničenu slobodu kretanja. ☐ Osoba se nalazi pod stalnim nadzorom; ponekad je predana kao sredstvo kontrole. ☐ Osoba mora otplatiti dug kojim se manipulira i koji je očigledno prevelik i nerazuman. ☐ Dug osobe se povećava kao oblik kažnjavanja u slučaju njenog nepoštivanja pravila i zahtjeva koje postavlja počinitelj.

SVRHA: ZAŠTO JE IZVRŠENO	ZNACI / INDICIJE MOGUĆIH SITUACIJA TRGOVINE LJUDIMA
<p>Oblici seksualne eksploatacije</p> <p>Korištenje za proizvodnju pornografskog materijala</p> <p>Korištenje u pornografskim predstavama</p> <p>Svođenje, nuđenje i korištenje djeteta u svrhu seksualne eksploatacije</p> <p>Eksploatacija radi prostitucije drugih; „ovo obuhvata slučajeve u kojima dijete primi novac ili drugu nagradu za seksualne usluge i novac ili drugu nagradu daje drugoj osobi koja time iskorištava dijete radi prostitucije.“²⁴</p> <p>Drugi oblici seksualnog iskorištavanja, pornografija, prisilni brak, prisilna sterilizacija (čl. 198a. i 198b. KZ RS)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) ne zadržava novac ili zadržava samo minimalan iznos i novac mora predati drugoj osobi. ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) je primorana na prostituciju čak i kada je bolesna ili u trudnoći. ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) nije u poziciji da pregovara o radnim uvjetima (npr. nema slobodu odlučivanja o tome kada će, kako i koliko sati raditi). ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) ne može odbiti klijente i/ili nezaštićeni ili nasilan seks. ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) ima tetovaže po tijelu ili druge znakove koji ukazuju da „pripada/da je u vlasništvu“ osobe koja je iskorištava. ☐ Dijete/maloljetna osoba nosi neadekvatnu odjeću i ima kod sebe predmete koji su tipični za osobu koja se bavi seksualnim radom. ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) se nalazi u situaciji prisilne kohabitacije (naprimjer, u slučaju prisilnog braka maloljetne osobe). ☐ Dijete/maloljetna osoba je primijećena na lokacijama za koje je poznato da se koriste u svrhu seksualnog iskorištavanja. ☐ Punoljetna osoba se često kreće oko škole koju pohađa maloljetna osoba i čeka maloljetnu osobu (djevojčicu, dječaka) i to je često način kontrole nad maloljetnom osobom. ☐ Postoji osoba koja organizira lokaciju i uvjete seksualnog kontakta sa maloljetnom osobom. ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) boluje od seksualno prenosivih bolesti ili ima komplikacije usljed nelegalno obavljenih abortusa koje nisu medicinski tretirane. ☐ Zdravstveno stanje osobe (obično punoljetne ili maloljetne ženske osobe) je zanemareno zbog nemogućnosti pristupa zdravstvenim uslugama. ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) se često premješta sa jedne lokacije na drugu. <p><i>Nastavlja se na strani 30</i></p>

²⁴ UNICEF, Reference Guide on Protecting the Rights of Child Victims of Trafficking in Europe, p. 14 (Referentni vodič za zaštitu djece žrtava trgovine ljudima u Evropi) str. 14.

SVRHA: ZAŠTO JE IZVRŠENO	ZNACI / INDICIJE MOGUĆIH SITUACIJA TRGOVINE LJUDIMA
<p><i>Nastavljeno sa strane 29</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) djeluje iscrpljeno. ☐ Osoba (obično punoljetna ili maloljetna ženska osoba) djeluje/odgovara kao da joj je neko dao instrukcije/kao da je pod nečijom kontrolom. ☐ Osoba pokazuje znake straha i anksioznosti. ☐ Osoba ima česte izljeve nasilja i srdžbe, može biti agresivna. ☐ Djeca često djeluju zastrašeno i njihovo ponašanje se ne podudara sa ponašanjem koje je tipično za drugu djecu iste dobi (naprimjer, ekstremno seksualizirano ponašanje); u nekim slučajevima, djeca u potpunosti odbijaju bilo kakvu emocionalnu interakciju zbog svoje traume. ☐ Maloljetna osoba živi ili putuje u grupi osoba koje ne govore jezik kojim govori ta maloljetna osoba ili ona pripada drugoj zajednici u odnosu na te osobe. ☐ Maloljetna osoba je stranac i ne govori lokalni jezik, osim nekoliko izraza sa seksualnim konotacijama. ☐ Maloljetna osoba je stavljeno u de facto bračnu situaciju.

2.

TRGOVINA U SVRHU PRISILNOG PROSJAČENJA

Trgovina ljudima u svrhu prisilnog prosjačenja

Profili maloljetnih žrtava

- ▶ Maloljetna osoba dobi od 0 do 14-16 godina, iz siromašne porodice u kojoj je zlostavljana. U većini situacija maloljetna osoba je pobjegla od kuće ili iz ustanove.
- ▶ Maloljetna osoba dobi od 0 do 14-16 godina iz romske manjinske zajednice. U većini situacija maloljetna osoba je pobjegla od kuće ili iz ustanove.
- ▶ Žena s bebom u vrlo teškoj materijalnoj i socijalnoj situaciji, bez vlastitog prihoda.

Maloljetne osobe su često žrtve više od jednog oblika iskorištavanja, naprimjer, prisilnog prosjačenja i prisilnog rada ili prisilnog prosjačenja i prisilnog izvršenja krivičnih djela ili prisilnog braka i prisilnog prosjačenja.

Profili punoljetnih žrtava

Punoljetni muškarci i žene, posebno osobe starije životne dobi ili osobe s invaliditetom u posebno teškoj socijalnoj i ekonomskoj situaciji.

Lokacije:

I maloljetne i punoljetne osobe se svakodnevno prevoze minivanom do lokacije na kojoj prosjače. Takve lokacije obuhvataju:

- ▶ turističke lokacije u Sarajevu (naprimjer, stari dio grada, Ilidža, itd.), Mostaru i drugim većim gradovima
- ▶ željezničke i autobuske stanice
- ▶ lokalitete u blizini velikih supermarketa ili šoping centara, popularnih kafića
- ▶ lokacije ispred vjerskih objekata, u dane molitve/službe
- ▶ glavne raskrsnice sa semaforima
- ▶ glavne stanice na linijama javnog prijevoza
- ▶ mjesta javnog okupljanja npr. fudbalski stadioni u vrijeme značajnih utakmica
- ▶ pijace u manjim gradovima u pijačne dane
- ▶ prostor ispred bolnica

RADNJA IZVRŠENJA: ŠTA JE URAĐENO	ZNAKOVI / INDICIJE KOJE UKAZUJU NA EVENTUALNO POSTOJANJE DJELA TRGOVINE LJUDIMA
<p>Vrbovanje Navođenje maloljetne osobe (čl. 186. KZ BiH, čl. 210. KZ FBiH, čl. 207a KZ BD)</p> <p>Lično, usmenim putem, putem agencije, novina, interneta, itd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba (obično maloljetna) je vrbovano od strane člana porodice ili poznanika. ☐ Osoba (obično ženska maloljetna osoba) je vrbovano kroz obećanje braka ili veze. ☐ Osoba (obično ženska maloljetna osoba) je vrbovana radi življenja u izvanbračnoj kohabitaciji sa mlađom punoljetnom muškom osobom u porodici osobe koja ju je vrbovala. ☐ Osoba (obično maloljetna) je vrbovana kroz obećanje sticanja brze ogromne zarade. ☐ Osobi je obećan posao i obećanja o zaposlenju, životnim uvjetima i postupanju s tom osobom su bila lažna.
<p>Prijevoz Predaja (čl.198a, i 198b. KZ RS i čl. 207a. KZ BD)</p> <p>Unutar zemlje i preko državne granice, legalno i nelegalno</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba (obično maloljetna) se svakodnevno prevozi minivanom na razne lokacije radi prosjačenja. ☐ Osoba (obično maloljetna) se prevozi radi prosjačenja na lokacije koje su udaljene od njenog mjesta boravka. ☐ Maloljetna osoba putuje preko državne granice sa važećim pasošem u pratnji punoljetne osobe koja nije u srodstvu te maloljetne osobe i koja posjeduje pisano (ovjereno) odobrenje roditelja ili staratelja da maloljetna osoba putuje s tom punoljetnom osobom u inostranstvo. ☐ Maloljetna osoba putuje sa lažnom putnom ispravom u pratnji punoljetne osobe koja tvrdi da je srodnik te maloljetne osobe i u njenoj pratnji. ☐ Maloljetna osoba putuje unutar zemlje, neko je tu osobu stavio na sredstvo prijevoza na početku putovanja, a druga osoba je čeka na odredištu (ovo je tipično za internu trgovinu ljudima).
<p>Prebacivanje Prodaja, kupovina, posređivanje u prodaji (čl. 198a. KZ RS)</p> <p>Prebacivanje osobe se može shvatiti i kao bilo koji oblik predaje ili prosljeđivanja osobe drugoj osobi.²⁵</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Član porodice ili drugi srodnik ili uticajan pripadnik zajednice predaje kontrolu koju ima nad osobom (obično maloljetnom) drugoj osobi ili drugim osobama. ☐ Maloljetna osoba je prodana ili iznajmljena drugoj porodici radi iskorištavanja prosjačenjem. ☐ Maloljetna osoba je prodana ili obećana punoljetnoj osobi radi sklapanja braka.

25 Council of Europe, Trafficking in organs, tissues and cells and trafficking in human beings for the purpose of the removal of organs. Joint Council of Europe/United Nations study, 2009, p. 78. (Vijeće Evrope, Trgovina organima, tkivima i stanicama i trgovina ljudima u svrhu odstranjivanja organa ljudskog tijela. Zajednička studija Vijeća Evrope/Ujedinjenih nacija, 2009, str. 78.)

RADNJA IZVRŠENJA: ŠTA JE URAĐENO	ZNAKOVI / INDICIJE KOJE UKAZUJU NA EVENTUALNO POSTOJANJE DJELA TRGOVINE LJUDIMA
<p>Skrivanje, primanje</p> <p>Držanje (čl. 198a. i 198b. KZ RS)</p> <p>Skrivanje se može odnositi na držanje osobe na lokaciji u vrijeme trajanja iskorištavanja te osobe ili prije njenog dolaska na odredište; to može podrazumijevati i smještaj osobe u stan, fabriku, bordel, kolibu, baraku ili šator u blizini ili na samoj lokaciji iskorištavanja.</p> <p>Primanje se može odnositi na primanje rada ili usluga osobe; ovdje se radi o „primanju osobe u radni odnos ili u svrhu radnog odnosa, uključujući i prisilni rad“²⁶. Tako, vlasnici i menadžeri, supervizori i kontrolori bilo kojeg mjesta iskorištavanja, kao što su bordeli, poljoprivredna gazdinstva, fabrike, hoteli, domaćinstva, itd., mogu sudjelovati u činjenju ove radnje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba (obično maloljetna) boravi i spava u prostorijama osobe koja ju je vrbovala/koja je iskorištava. ☐ Osoba (obično maloljetna) boravi i spava u prostorijama koje su pod kontrolom osobe koja je iskorištava.

²⁶ ILO, Human Trafficking and Forced Labour Exploitation, Guidelines for Legislation and Law Enforcement (Geneva, 2005). (Trgovina ljudima i eksploatacija u svrhu prisilnog rada, Smjernice za zakonske propise i provedbu zakona) (Ženeva, 2005.)

<p>SREDSTVA: KAKO JE IZVRŠENO</p>	<p><i>Napomena</i> <i>Kada su žrtve maloljetne osobe, nema potrebe dokazivati sredstva zlostavljanja ili prinude da bi se utvrdilo da je maloljetna osoba žrtva trgovine ljudima. Međutim, počinitelji ovog djela često nad maloljetnim osobama koriste sredstva zlostavljanja i prinude.</i></p>
<p>Obmana ili prevara</p> <p>Sredstvo obmane može biti korišteno direktno prema žrtvi ili indirektno prema članovima porodice žrtve.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba je obmanom primorana da nešto kupi i tako ulazi u odnos dužničkog ropstva. ☐ Osoba nije znala da će prositi.
<p>Prijetnja ili upotreba sile ili drugi oblici prinude</p> <p>„Prinuda znači upotreba sile ili prijetnja upotrebe sile i upotreba nekih oblika nenasilne ili psihološke sile i prijetnje upotrebe takve sile, uključujući, između ostalog, i:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Prijetnje nanošenja štete ili fizičkog ograničenja bilo kojoj osobi; ☐ Svaku shemu, plan ili obrazac u namjeri da se navede osoba da vjeruje da će, ukoliko ne uradi ono što se od nje traži, biti izložena nanošenju teške štete ili fizičkom ograničenju; ☐ Zloupotrebu ili bilo koju prijetnju povezanu sa legalnim statusom date osobe; ☐ Psihološki pritisak.²⁷ <p>Prijetnje se javljaju u više oblika; mogu biti realne i nerealne, direktne ili indirektno, suptilne ili otvorene.²⁸</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osobi je priječeno fizičkim nasiljem (uključujući i silovanje). ☐ Osoba je kažnjena i izložena je batinjanju ako ne donese dovoljno isprošenog novca. ☐ Osoba ima vidljive tjelesne povrede (npr. modrice, ožiljke, posjekotine, opekline od opušaka, itd.). ☐ Osoba pokazuje strah i anksioznost, posebno u prisustvu treće strane koja je prati do lokacije ili koja je u njenoj blizini dok prosi. ☐ Osoba pokazuje znake straha, anksioznosti i psihološkog zlostavljanja dok odgovara na pitanja (npr. znoji se, drhti, izbjegava kontakt očima, itd.). ☐ Osobi se prijeti nasiljem nad njenim djetetom (npr. prijetnje silovanjem maloljetne kćerke ili premlaćivanjem djeteta). ☐ Osoba se toliko boji osobe koja je iskorištava da odbija odgovoriti na bilo koje pitanje. ☐ Počinitelj prijeti maloljetnoj osobi da će je smjestiti u ustanovu ili prijaviti policiji. ☐ Počinitelj prijeti maloljetnoj osobi nasiljem protiv njenih sestara, roditelja ili drugih bliskih osoba. ☐ Počinitelj prijeti maloljetnoj osobi da će je dati drugom počinitelju koji će je zlostavljati.

27 UNODC, Model zakona o borbi protiv trgovine ljudima, 2009, str.11.

28 UNODC, Evidential Issues in Trafficking in Persons Cases, Case Digest, 2017, p. 62.

<p>SREDSTVA: KAKO JE IZVRŠENO</p>	<p><i>Napomena</i> <i>Kada su žrtve maloljetne osobe, nema potrebe dokazivati sredstva zlostavljanja ili prinude da bi se utvrdilo da je maloljetna osoba žrtva trgovine ljudima. Međutim, počinitelji ovog djela često nad maloljetnim osobama koriste sredstva zlostavljanja i prinude.</i></p>
<p>Zloupotreba položaja bespomoćnosti, zloupotreba ovlasti</p> <p>Zloupotreba odnosa povjerenja, zavisnosti ili teških prilika drugog lica (čl. 210a. KZ RS)</p> <p>Zloupotreba uticaja, čl. 186. KZ BiH, čl. 210a. KZ FBiH</p> <p>Zloupotreba položaja bespomoćnosti se odnosi na svaku situaciju u kojoj osoba nema stvarnu ni prihvatljivu alternativu nego da se podvrgne zlostavljanju.</p> <p>Bespomoćnost ima različite pojavne oblike, fizička, psihička, emocionalna, porodična, socijalna ili ekonomska (npr.</p> <p>posljedica je nereguliranog statusa po dolasku u zemlju, ekonomske zavisnosti, trudnoće, invaliditeta, itd.). Neophodno je ocijeniti svaki slučaj posebno: postojanje bespomoćnosti i zloupotreba položaja bespomoćnosti.²⁹</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba nema izvor prihoda i nalazi se u vrlo teškoj finansijskoj i socijalnoj situaciji (npr. nema sredstava za samoodrživost, nema smještaj, ima malu, teško oboljelu djecu, itd.). ☐ Osoba pripada društveno isključenoj ili diskriminiranoj kategoriji (npr. iz razloga etničke pripadnosti ili invaliditeta, itd.). ☐ Osoba (obično maloljetna) prolazi kroz psihičku ili emocionalnu krizu i ovisi o počinitelju koji takvu osobu može lako kontrolirati. ☐ Osoba (obično maloljetna) ne poznaje jezik (zloupotreba nedovoljnog obrazovanja ili nemogućnosti pristupa informacijama). ☐ Osoba (obično maloljetna) je u sukobu sa zakonom i počinitelji joj nude zaštitu. ☐ Maloljetna osoba je pobjegla od kuće i nema smještaj ni hranu i da bi preživjela u potpunosti zavisi od osobe koja je iskorištava/pod čijom je kontrolom.
<p>Davanje ili primanje isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem (npr. žrtvu)</p> <p>Ovo se može odnositi na situacije u kojima jedna osoba ima zakonitu ili nezakonitu kontrolu nad drugom osobom (npr. roditelj, zakonski staratelj koji ima kontrolu nad žrtvom radi trgovine).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osobu (obično maloljetnu) je iznajmio roditelj ili drugi srodnik u najam počinitelju u zamjenu za određeni novčani iznos ili drugu materijalnu korist (auto, droga, itd.).

²⁹ UNODC, Abuse of a Position of Vulnerability and Other Means within the Definition of Trafficking in Persons (Zloupotreba položaja bespomoćnosti i druga sredstva u okviru definicije trgovine ljudima). Issue Paper, 2013, and related Guidance Note.

<p>SREDSTVA: KAKO JE IZVRŠENO</p>	<p><i>Napomena</i> <i>Kada su žrtve maloljetne osobe, nema potrebe dokazivati sredstva zlostavljanja ili prinude da bi se utvrdilo da je maloljetna osoba žrtva trgovine ljudima. Međutim, počinitelji ovog djela često nad maloljetnim osobama koriste sredstva zlostavljanja i prinude.</i></p>
<p>Druga sredstva za ostvarivanje kontrole: izolacija, zatočenje, ograničenje slobode kretanja, konstantan nadzor, dužničko ropstvo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba se često prevozi radi prosjačenja do lokacije koja je udaljena od mjesta uobičajenog boravka kako bi bila izolirana i pod većom kontrolom tokom prosjačenja. ☐ Osobi nije dozvoljeno da uspostavlja kontakt sa drugim osobama niti da kontaktira rodbinu i prijatelje. ☐ Osoba se nalazi pod konstantnim nadzorom i nigdje ne može otići bez dozvole ili pratanje. ☐ Osoba boravi na lokaciji koju odredi počinitelj/počinitelji (često u udaljenom području) i postoje mehanizmi kontrole da bi se spriječio odlazak osobe, npr. zaključana vrata i žica oko objekata, itd. ☐ Počinitelj zadržava kod sebe lične dokumente žrtve (npr. ličnu kartu, pasoš) ili druge vrijedne stvari, npr. povratnu kartu ☐ Osoba nema gdje da ode ili da se sakrije i nema kome da se obrati. O počinitelju ovisi socijalno, finansijski, psihički. ☐ Osoba mora prositi i kompletan isprošeni novac predati osobi koja je iskorištava da bi vratila prekomjeran dug kojim eksploatator manipulira tu osobu, a koji je nastao na ime prijevoza, smještaja, ishrane i drugih usluga koje obezbjeđuje ili su obezbijeđeni preko počinitelja. ☐ Dug osobe se povećava kao oblik kažnjavanja u slučaju da osoba ne poštuje pravila i zahtjeve počinitelja.

SVRHA	ZNACI / INDICIJE KOJE UKAZUJU NA EVENTUALNO POSTOJANJE DJELA TRGOVINE LJUDIMA
<p>Prisilno prosjačenje</p> <p>Prisilno prosjačenje izričito predviđeno u čl. 210a. KZ FBiH</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba (obično maloljetna) na ulici prosi najveći dio dana/cijeli dan. ☐ Osoba (obično maloljetna) na ulici prosi pod nepovoljnim vremenskim uvjetima (na vrlo niskim ili vrlo visokim temperaturama). ☐ Osoba je prisiljena da prosi čak i kada je bolesna, u trudnoći ili sa bebom ☐ Maloljetna osoba je u grupi sa drugim maloljetnicima pod nadzorom iste punoljetne osobe ili starijeg maloljetnika ☐ Maloljetna osoba se kreće u „skupini“ sa drugom djecom i ima na sebi znak pripadnosti toj „skupini“ ☐ Neko dolazi i preuzima novac od osobe koja prosi u određenim vremenskim intervalima u toku dana. ☐ Osoba je više puta novčano kažnjena zbog prosjačenja. ☐ Osoba ima fizički invaliditet i/ili znake osakaćenja, doima se bespomoćnom. ☐ Osoba nosi odjeću koja ne odgovara njenoj dobi, spolu, niti godišnjoj dobi. ☐ Osoba djeluje iscrpljeno i vrlo umorno, neuhranjeno. ☐ Osoba djeluje kao da je dobila instrukcije šta treba reći u slučaju da je uhvati policija, odmah automatski ponavlja istu priču. ☐ Maloljetna osoba je pospana, djeluje kao da je pod uticajem lijekova ili sedativa ili drugih psihoaktivnih supstanci. ☐ Izgled maloljetne osobe i higijena pokazuju da je zapuštena. ☐ Maloljetna osoba pokazuje agresivno i nametljivo ponašanje. ☐ Maloljetna osoba nosi pisane molbe za pomoć. ☐ Maloljetna osoba pokazuje znake antisocijalnog ponašanja i ovisnosti o psihoaktivnim supstancama (npr. alkohol, droge). ☐ Maloljetna osoba se ne smije samoinicijativno udaljiti sa ulice ili lokacije na kojoj radi. ☐ Maloljetna osoba je u pratnji punoljetne osobe koja tvrdi da je član njene porodice, ali to ne može dokazati. ☐ Maloljetna osoba bježi čim vidi policijske službenike i skriva se. ☐ Maloljetna osoba uspostavlja kontakt sa socijalnim radnikom i dogovara mjesto i vrijeme ponovnog susreta radi pružanja dodatnih informacija, ali nije u stanju ispoštovati dogovor, maloljetna osoba ne može sama odlučiti o tome kada i gdje da ide. ☐ Kontrolor/eksploatator prati maloljetnu osobu sa obližnje lokacije i intervenira ako maloljetna osoba uspostavi kontakt sa socijalnim radnikom ili drugim osobama.

3.

TRGOVINA U SVRHU
ISKORIŠTAVANJA
PRISILNIM RADOM

Trgovina ljudima u svrhu iskorištavanja prisilnim radom

Profili maloljetnih žrtava: Dječaci i djevojčice u BiH iz ranjivih i/ili društveno isključenih porodica i zajednica ili bez roditeljskog staranja.

Profili punoljetnih žrtava: Punoljetne muške i ženske osobe iz BiH dobi od 18 do 60 godina, nezaposlene i u teškoj materijalnoj i socijalnoj situaciji. Do sada su otkivene žrtve među punoljetnim muškim osobama, iskorištavane prisilnim radom u sektoru građevinarstva, međutim i ženske osobe su često iskorištavane prisilnim radom.

Potencijalni sektori: građevinarstvo, rad u domaćinstvu, pranje vjetrobranskih stakala, traganje za otpadnim materijalom, usluge održavanja čistoće, usluge u turizmu, pekare ili prehrambeni sektor, dostava hrane

RADNJA IZVRŠENJA: ŠTA JE URAĐENO	ZNAKOVI / INDICIJE KOJE UKAZUJU NA EVENTUALNO POSTOJANJE DJELA TRGOVINE LJUDIMA
<p>Vrbovanje</p> <p>Navođenje maloljetne osobe (čl. 186. KZ BiH, čl. 210. KZ FBiH, čl. 207a KZ BD)</p> <p>Lično, usmenim putem, putem agencije, novina, interneta, itd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Radnika su vrbovali poznanici. ☐ Radnik je vrbovan usmenim putem. ☐ Radnik mora uplatiti veliki novčani iznos da bi dobio posao u stranoj zemlji i pokrio troškove izdavanja vize (za dobijanje posla u stranoj zemlji mora platiti preko 600 eura i za vizu oko 250 eura). ☐ Radnik je nekome platio da dobije posao. ☐ Radnik nema ugovor o radu. ☐ Ugovor o radu je samo komad papira, bez pečata i nije pravno valjan.
<p>Prijevoz</p> <p>Predaja (čl. 198a. i 198b. KZ RS i čl. 207a. KZ BD)</p> <p>Unutar zemlje i preko državne granice, legalno i nelegalno</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Radnik je dobio putnu kartu do odredišta. ☐ Prijevoz radnika do lokacije rada dogovara treća strana. ☐ Radniku se naplaćuje prekomjeren iznos na ime prijevoza do lokacije rada.
<p>Prebacivanje</p> <p>Prodaja, kupovina, posredovanje u prodaji (čl. 198a. KZ RS)</p> <p>Prebacivanje osobe se može shvatiti i kao bilo koji oblik predaje ili prosljeđivanja osobe drugoj osobi.³⁰</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Član porodice ili drugi srodnik ili uticajan pripadnik zajednice predaje kontrolu koju ima nad osobom (obično maloljetnom) drugoj osobi ili drugim osobama.

³⁰ Council of Europe, Trafficking in organs, tissues and cells and trafficking in human beings for the purpose of the removal of organs. Joint Council of Europe/United Nations study, 2009, p. 78. (Vijeće Evrope, Trgovina organima, tkivima i stanicama i trgovina ljudima u svrhu odstranjivanja organa ljudskog tijela. Zajednička studija Vijeća Evrope/Ujedinjenih nacija, 2009, str. 78.)

RADNJA IZVRŠENJA: ŠTA JE URAĐENO	ZNAKOVI / INDICIJE KOJE UKAZUJU NA EVENTUALNO POSTOJANJE DJELA TRGOVINE LJUDIMA
<p>Skrivanje, primanje</p> <p>Držanje (čl. 198a. i 198b. KZ RS)</p> <p>Skrivanje se može odnositi na držanje osobe na lokaciji u vrijeme trajanja iskorištavanja te osobe ili prije njenog dolaska na odredište; to može podrazumijevati i smještaj osobe u stan, fabriku, bordel, kolibu, baraku ili šator u blizini ili na samoj lokaciji iskorištavanja.</p> <p>Primanje se može odnositi na primanje rada ili usluga osobe; ovdje se radi o „primanju osobe u radni odnos ili u svrhu radnog odnosa, uključujući i prisilni rad“³¹. Tako, vlasnici i menadžeri, supervizori i kontrolori bilo kojeg mjesta eksploatacije, kao što su bordeli, poljoprivredna gazdinstva, fabrike, hoteli, domaćinstva, itd., mogu sudjelovati u činjenju ove radnje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Radniku je obezbijeđen smještaj na lokaciji na kojoj radi. ☐ Radnik boravi u nezdravom i prenatrpanom kolektivnom smještaju, nema dovoljne sanitarne i higijenske uvjete, nema električnu energiju, plin, vodu, itd. ☐ Radnik je primoran poštivati vrlo striktna kućna pravila, u slučaju da ih ne poštuje, nameću se stroge kazne, kao naprimjer, nerazumno visoke novčane kazne i fizičko kažnjavanje. ☐ Radniku hranu obezbjeđuje osoba koja ga iskorištava u vrlo ograničenoj količini, vrlo slabog kvaliteta, koju osoba koja ga iskorištava naplaćuje prekomjerno visokim novčanim iznosom. ☐ Radnik ne može napustiti smještaj i/ili lokaciju rada bez odobrenja.

31 ILO, Human Trafficking and Forced Labour Exploitation, Guidelines for Legislation and Law Enforcement (Geneva, 2005). (Trgovina ljudima i eksploatacija u svrhu prisilnog rada, Smjernice za zakonske propise i provedbu zakona) (Ženeva, 2005.)

<p>SREDSTVA: KAKO JE IZVRŠENO</p>	<p><i>Napomena</i></p> <p><i>Kada su žrtve maloljetne osobe, nema potrebe dokazivati sredstva zlostavljanja ili prinude da bi se utvrdilo da je maloljetna osoba žrtva trgovine ljudima. Međutim, počinitelji ovog djela često nad maloljetnim osobama koriste sredstva zlostavljanja i prinude.</i></p>
<p>Obmana ili prevara</p> <p>Sredstvo obmane može biti korišteno direktno prema žrtvi ili indirektno prema članovima porodice žrtve.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Radnik je obmanut u pogledu radnih uvjeta (plaća, broj radnih sati, radni dani, bolovanje, itd.). ☐ Radnik je obmanut u pogledu smještaja i hrane i troškovi smještaja i hrane mu se zaračunavaju u prekomjerno visokom iznosu. ☐ Radnik je obmanut u pogledu troškova putovanja i izdavanja vize i troškovi su zaračunati u prekomjerno visokom iznosu.
<p>Prijetnja ili upotreba sile ili drugi oblici prinude</p> <p>„Prinuda znači upotreba sile ili prijetnja upotrebe sile i upotreba nekih oblika nenasilne ili psihološke sile i prijetnje upotrebe takve sile, uključujući, između ostalog, i:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Prijetnje nanošenja štete ili fizičkog ograničenja bilo kojoj osobi; ☐ Svaku shemu, plan ili obrazac u namjeri da se navede osoba da vjeruje da će, ukoliko ne uradi ono što se od nje traži, biti izložena nanošenju teške štete ili fizičkom ograničenju; ☐ Zloupotrebu ili bilo koju prijetnju povezanu sa zakonskim statusom date osobe; ☐ Psihološki pritisak.³² <p>Prijetnje se javljaju u više oblika; mogu biti realne i nerealne, direktne ili indirektno, suptilne ili otvorene.³³</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Radniku se prijeti fizičkim nasiljem u slučaju da se žali na radne i životne uvjete. ☐ Radnik se drži u detenciji/zatočeništvu ili je na drugi način kažnjen u slučaju povrede radnih i kućnih pravila. ☐ Radnik je izložen teškom batinjanju u slučaju povrede radnih uvjeta i kućnih pravila. ☐ Radnik se podvrgava nerazumnim i samovoljnim disciplinskim mjerama. ☐ Radniku se prijeti oduzimanjem vode i hrane. ☐ Radniku se prijeti otkazom bez isplate zaostalih plaća. ☐ Radniku se prijeti da će biti prijavljen nadležnim organima zbog njegovog neregularnog statusa. ☐ Radnik je u strahu, anksiozan je u prisustvu supervizora/kontrolora na lokaciji rada. ☐ Radnik ima vidljive tjelesne povrede. ☐ Radnik ima tjelesne povrede koje nisu medicinski tretirane. ☐ U slučaju potrebe, radniku nije dozvoljeno da zatraži medicinsku pomoć. ☐ Radnik dobiva prijetnje u vidu finansijske štete njemu lično ili njegovoj porodici.

32 UNODC, Model zakona o borbi protiv trgovine ljudima, 2009, str.11

33 UNODC, Evidential Issues in Trafficking in Persons Cases, Case Digest, 2017, p. 62.

<p>SREDSTVA: KAKO JE IZVRŠENO</p>	<p><i>Napomena</i></p> <p> Kada su žrtve maloljetne osobe, nema potrebe dokazivati sredstva zlostavljanja ili prinude da bi se utvrdilo da je maloljetna osoba žrtva trgovine ljudima. Međutim, počinitelji ovog djela često nad maloljetnim osobama koriste sredstva zlostavljanja i prinude.</p>
<p>Zloupotreba položaja bespomoćnosti, zloupotreba vlasti ili uticaja</p> <p>Zloupotreba odnosa povjerenja, zavisnosti ili teških prilika drugog lica (čl. 210a. KZ RS)</p> <p>Zloupotreba uticaja, čl. 186. KZ BiH, čl. 210a. KZ FBiH</p> <p>Zloupotreba položaja bespomoćnosti se odnosi na svaku situaciju u kojoj osoba nema stvarnu ni prihvatljivu alternativu nego da se podvrgne zlostavljanju.</p> <p>Bespomoćnost ima različite pojavne oblike, fizička, psihička, emocionalna, porodična, socijalna ili ekonomska (npr. posljedica je nereguliranog statusa po dolasku u zemlju, ekonomske zavisnosti, trudnoće, invaliditeta, itd.). Neophodno je ocijeniti svaki slučaj posebno: postojanje bespomoćnosti i zloupotreba položaja bespomoćnosti.³⁴</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Radnik nema reguliran boravak ili nema radnu dozvolu. ☐ Radnik se nalazi u vrlo teškoj materijalnoj i socijalnoj situaciji i hitno mu je potreban novac (npr. za liječenje djeteta ili bliskog srodnika). ☐ Radnik ima ogroman dug koji je povezan za vrbovanjem u svrhu zaposlenja ili putovanja, smještaja i prehrane. ☐ Osoba je kulturološki i društveno izolirana (npr. ne govori lokalni jezik, boravi na udaljenoj lokaciji) i višestruko ovisi o osobi koja je iskorištava (smještaj, hrana, prijevoz, radna ili boravišna dozvola, itd.)
<p>Davanje ili primanje isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem (npr. žrtvu)</p> <p>Ovo se može odnositi na situacije u kojima jedna osoba ima zakonitu ili nezakonitu kontrolu nad drugom osobom (npr. roditelj, zakonski staratelj) koja ima kontrolu nad žrtvom radi trgovine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Roditelj ili drugi srodnik maloljetne osobe primio je novčani iznos ili drugu korist u naturi da bi pustio maloljetnu osobu da pođe sa trgovcem ljudima ili ekploatorom.

³⁴ UNODC, Abuse of a Position of Vulnerability and Other Means within the Definition of Trafficking in Persons (Zloupotreba položaja bespomoćnosti i druga sredstva u okviru definicije trgovine ljudima). Issue Paper, 2013, and related Guidance Note.

<p>SREDSTVA: KAKO JE IZVRŠENO</p>	<p><i>Napomena</i></p> <p><i>Kada su žrtve maloljetne osobe, nema potrebe dokazivati sredstva zlostavljanja ili prinude da bi se utvrdilo da je maloljetna osoba žrtva trgovine ljudima. Međutim, počinitelji ovog djela često nad maloljetnim osobama koriste sredstva zlostavljanja i prinude.</i></p>
<p>Druga sredstva za ostvarivanje kontrole: izolacija, zatočenje, ograničenje slobode kretanja, konstantan nadzor, dužničko ropstvo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Radniku je oduzet pasoš ili druga lična isprava. ☐ Radniku je oduzeta putna karta. ☐ Radniku nisu dozvoljeni kontakti sa drugim osobama. ☐ Radnik je pod stalnim nadzorom na lokaciji na kojoj radi i na lokaciji na kojoj je smješten. ☐ Radnik ne može birati smještaj. ☐ Radniku nije dozvoljeno da lokaciju na kojoj radi i lokaciju na kojoj je smješten napušta bez prethodnog odobrenja. ☐ Lokacija rada je nadzirana ili je ograđena ili su uspostavljeni drugi mehanizmi kontrole. ☐ Rad se obavlja na udaljenoj lokaciji, teško se do nje dolazi, nema gradskog prijevoza do lokacije (npr. izolirano ruralno ili planinsko područje). ☐ Lokacija na kojoj se rad obavlja nije pristupačna, naprimjer, nalazi se unutar domaćinstva. ☐ Radnik mora otplatiti dug kojim se manipulira i koji je očigledno prekomjeren i nerazuman. ☐ Radnik mora plaćati prekomjerno visoke nadoknade za putovanje, pronalazak posla, smještaj, hranu, prijevoz i druge usluge koje pruža počinitelj ili se pružaju preko počinitelja. ☐ Dug radnika se povećava kao vid kazne u slučaju nepoštivanja pravila i zahtjeva počinitelja.

SVRHA: ZAŠTO JE IZVRŠENO	ZNAKOVI / INDICIJE KOJE UKAZUJU NA EVENTUALNO POSTOJANJE DJELA TRGOVINE LJUDIMA
<p>Prisilni rad ili usluge</p> <p>„Svaki vid rada i sve usluge koje je osoba primorana da pruža pod prijetnjom kazne i koji rad osoba ne izvršava niti usluge pruža dobrovoljno“, čl. 2. Konvencije o prisilnom radu, 1930. (br. 29)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Radnik djeluje fizički iscrpljen i neuhranjen. ☐ Od radnika se traži da radi do 12 ili više sati dnevno, uključujući i noćne smjene – broj radnih sati nije ograničen. ☐ Radnik je primoran da radi i kad je bolestan ili povrijeđen. ☐ Radnik nema pauza u toku radnog vremena ili mu nije dozvoljeno da jede, koristi toalet. ☐ Radnik nema ugovor o radu. ☐ Radnik ne prima nadoknadu za rad. ☐ Nema evidencije o isplati nadoknada za rad ili ako postoji, izmijenjena je. ☐ Nadnice se isplaćuju nasumično i/ili se isplata u kontinuitetu odgađa. ☐ Nema evidencije o uplati socijalnog i zdravstvenog osiguranja. ☐ Nema evidencije radnika. ☐ Radnik je primoran da obavlja opasne poslove bez odgovarajuće zaštitne opreme. ☐ Znatat dio plaće se isplaćuje u naturi (npr. u vidu hrane, smještaja, transporta), zaračunat po prekomjerno visokim stopama. ☐ Radniku se ne isplaćuje iznos u gotovini, nego mu se daju mjenice, kuponi, itd. ☐ Nivo plaće je daleko ispod minimalne plaće. ☐ Radnik ne zna imena svojih poslodavaca i/ili kontrolora, zna samo njihove nadimke ili izmišljena imena. ☐ Video nadzor je postavljen na lokacijama boravišta i rada. ☐ Postoji jedan ili više bankovnih računa na ime radnika, ali radnik nema informacije niti kontrolu nad tim računima. ☐ Radnik je maloljetnik mlađi od dobi u kojoj maloljetna osoba prema zakonu može stupiti u radni odnos, dolazi iz vrlo ranjive porodice ili je bez roditeljskog staranja ili dolazi iz diskriminirane i/ili socijalno isključene kategorije (npr. zbog etničke pripadnosti, invaliditeta, itd.) i zatečen je kako obavlja poslove koji su opasni za njegovu dob, naprimjer, skuplja otpadni materijal na odlagalištima otpada ili pere stakla na automobilima na raskrscima sa semaforima. ☐ Na lokalitetima rada postoje alati i oprema koji su izrađeni posebno za upotrebu od strane maloljetnih osoba. ☐ Maloljetna osoba je primorana da radi na odlagalištima otpada gdje sakuplja otpadni materijal. ☐ Maloljetna osoba je promorana da pere vjetrobranska stakla na raskrscima sve dok ne zaradi određeni iznos.

4.

TRGOVINA U SVRHU PRISILNOG IZVRŠENJA KRIVIČNIH DJELA

Trgovina ljudima u svrhu prisilnog izvršenja krivičnih djela

Profili maloljetnih žrtava

Ženske i muške maloljetne osobe uzrasta ispod starosne granice krivične odgovornosti često dolaze iz siromašnih i disfunkcionalnih porodica. Često je maloljetna osoba pobjegla od kuće ili iz ustanove.

Ženske i muške maloljetne osobe uzrasta ispod starosne granice krivične odgovornosti, često dolaze iz romskih manjinskih zajednica i iskorištavaju se za činjenje djela sitnog uličnog kriminala, kao što su džeparenje ili sitne krađe.

Maloljetne žrtve su često podvrgnute više od jednog oblika iskorištavanja, naprimjer, prisilno prosjačenje i prisilno činjenje krivičnih djela, prisilni brak i prisilno prosjačenje.

Profili punoljetnih žrtava

Punoljetne muške i ženske osobe, posebno osobe koje se nalaze u osobito teškoj socijalnoj i ekonomskoj situaciji, mogu biti žrtve.

Lokacije:

Maloljetne osobe se najčešće svakodnevno prevoze do određenih lokacija radi krađe u prodavnicama. Takve lokacije obuhvataju:

- ▶ turističke lokacije, lokacije za koje su karakteristične velike gužve, lokacije u blizini bankomata,
- ▶ lokacije u blizini šoping centara, popularnih kafića, terasa i restorana,
- ▶ u vozilima javnog prijevoza.

Napomena: Indikatori trgovine ljudima u svrhu činjenja krivičnih djela često se preklapaju sa indikatorima trgovine ljudima u svrhu prisilnog prosjačenja.

RADNJE IZVRŠENJA: ŠTA JE URAĐENO	ZNAKOVI / INDICIJE KOJE UKAZUJU NA EVENTUALNO POSTOJANJE DJELA TRGOVINE LJUDIMA
<p>Vrbovanje</p> <p>Navođenje maloljetne osobe (čl. 186. KZ BiH, čl. 210. KZ FBIH, čl. 207a KZ BD)</p> <p>Lično, usmenim pitem, putem agencije, novina, interneta, itd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Maloljetna osoba je vrbovana od strane člana svoje porodice ili poznanika. ☐ Maloljetna osoba je prodana ili iznajmljena drugoj porodici u zamjenu za neku vrstu nadoknade ili druge koristi. ☐ Maloljetna ženska osoba je prodana odraslom muškarcu ili starijem maloljetniku radi sklapanja braka i prisiljena je na kohabitaciju s njegovom porodicom. ☐ Osobu su vrbovali poznanici.
<p>Prijevoz</p> <p>Predaja (čl.198a. i 198b. KZ RS i čl. 207a. KZ BD)</p> <p>Unutar zemlje i preko državne granice, legalno i nelegalno.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Maloljetna osoba putuje u inostranstvo sa valjanim pasošem u pratnji punoljetne osobe koja nije srodnik te maloljetne osobe i koja ima pisanu (ovjerenu) potvrdu kojom se potvrđuje pristanak roditelja ili staratelja da s tom osobom maloljetna osoba putuje u inostranstvo. ☐ Maloljetna osoba putuje sa lažnim pasošem i punoljetnom osobom koja tvrdi da je srodnik te maloljetne osobe. ☐ Maloljetna osoba putuje unutar zemlje, neko ju je stavio u prevozno sredstvo na početku putovanja i neko drugi dočekuje maloljetnu osobu na odredištu (ovo je tipično za internu trgovinu ljudima). ☐ Osoba (obično maloljetna) svakodnevno se prevozi u minivanu do raznih lokacija radi činjenja krivičnih djela.
<p>Prebacivanje</p> <p>Prodaja, kupovina, posredovanje u prodaji (čl. 198a. KZ RS)</p> <p>Prebacivanje osobe se može shvatiti i kao bilo koji oblik predaje ili prosljeđivanja osobe drugoj osobi.³⁵</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Član porodice ili drugi srodnik ili uticajan pripadnik zajednice predaje kontrolu koju ima nad osobom (obično maloljetnom) drugoj osobi ili drugim osobama.

³⁵ Council of Europe, Trafficking in organs, tissues and cells and trafficking in human beings for the purpose of the removal of organs. Joint Council of Europe/United Nations study, 2009, p. 78. (Vijeće Evrope, Trgovina organima, tkivima i stanicama i trgovina ljudima u svrhu odstranjivanja organa ljudskog tijela. Zajednička studija Vijeća Evrope/Ujedinjenih nacija, 2009, str. 78.)

RADNJE IZVRŠENJA: ŠTA JE URAĐENO	ZNAKOVI / INDICIJE KOJE UKAZUJU NA EVENTUALNO POSTOJANJE DJELA TRGOVINE LJUDIMA
<p>Skrivanje, primanje</p> <p>Držanje (čl. 198a. i 198b. KZ RS)</p> <p>Skrivanje se može odnositi na držanje osobe na lokaciji u vrijeme trajanja iskorištavanja te osobe ili prije njenog dolaska na odredište; to može podrazumijevati i smještaj osobe u stan, fabriku, bordel, kolibu, baraku ili šator u blizini ili na samoj lokaciji eksploatacije.</p> <p>Primanje se može odnositi na primanje rada ili usluga osobe; ovdje se radi o „primanju osobe u radni odnos ili u svrhu radnog odnosa, uključujući i prisilni rad”.³⁶ Tako, vlasnici i menadžeri, supervizori i kontrolori bilo kojeg mjesta eksploatacije, kao što su bordeli, poljoprivredna gazdinstva, fabrike, hoteli, domaćinstva, itd., mogu sudjelovati u činjenju ove radnje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba boravi i spava tamo gdje boravi osoba koja ju je vrbovala/koja je iskorištava. ☐ Osoba boravi i spava na lokaciji koja je pod kontrolom osobe koja je iskorištava. ☐ Maloljetne osobe često borave i putuju sa osobama koje nisu njihovi biološki roditelji.

³⁶ ILO, Human Trafficking and Forced Labour Exploitation, Guidelines for Legislation and Law Enforcement (Geneva, 2005) (Trgovina ljudima i eksploatacija u svrhu prisilnog rada, Smjernice za zakonske propise i provedbu zakona) (Ženeva, 2005.)

<p>SREDSTVA: KAKO JE IZVRŠENO</p>	<p><i>Napomena</i></p> <p><i>Kada su žrtve maloljetne osobe, nema potrebe dokazivati sredstva zlostavljanja ili prinude da bi se utvrdilo da je maloljetna osoba žrtva trgovine ljudima. Međutim, počinitelji ovog djela često nad maloljetnim osobama koriste sredstva zlostavljanja i prinude.</i></p>
<p>Obmana ili prevara</p> <p>Sredstvo obmane može biti korišteno direktno prema žrtvi ili indirektno prema članovima porodice žrtve.</p>	<p>☐ Osoba je obmanuta i ulazi u odnos dužničkog ropstva.</p>
<p>Prijetnja ili upotreba sile ili drugi oblici prinude</p> <p>„Prinuda znači upotreba sile ili prijetnja upotrebe sile i upotreba nekih oblika nenasilne ili psihološke sile i prijetnje upotrebe takve sile, uključujući, između ostalog, i:</p> <p>Prijetnje nanošenja štete ili fizičkog ograničenja bilo kojoj osobi;</p> <p>Svaku shemu, plan ili obrazac u namjeri da se navede osoba da vjeruje da će, ukoliko ne uradi ono što se od nje traži, biti izložena nanošenju teške štete ili fizičkom ograničenju;</p> <p>Zloupotrebu ili bilo koju prijetnju povezanu sa zakonskim statusom date osobe;</p> <p>Psihološki pritisak.³⁷</p> <p>Prijetnje se javljaju u više oblika; mogu biti realne i nerealne, direktne ili indirektno, suptilne ili otvorene³⁸</p>	<p>☐ Osobi se prijeti nasiljem nad njom/njim/nad njenim/njegovim djetetom (npr. prijetnje silovanjem maloljetne kćerke ili premlaćivanjem djeteta).</p> <p>☐ Maloljetna ženska osoba je mlada majka i prijeti joj se nasiljem nad njenim djetetom koje je od nje odvojeno.</p> <p>☐ Osobi (obično maloljetnoj) se prijeti fizičkim nasiljem (uključujući i silovanje i premlaćivanje).</p> <p>☐ Osoba (obično maloljetna) je kažnjena ako ne donese dovoljno isprošenog novca (npr. opekline od cigareta, premlaćivanje, itd.).</p> <p>☐ Osoba (obično maloljetna) ima vidljive tjelesne povrede (npr. modrice, ožiljke, posjekotine, opekline od cigareta, itd.).</p> <p>☐ Osoba pokazuje znakove straha, anksioznosti i znake psihološkog zlostavljanja kada odgovara na pitanja (npr. znoji se, drhti, izbjegava kontakt očima, itd.).</p> <p>☐ Osoba se boji i pokazuje anksioznost posebno u prisustvu treće strane koja je prati i konstantno odgovara na pitanja u ime te osobe.</p> <p>☐ Osoba se toliko boji osobe koja je iskorištava da odbija odgovoriti na bilo koje pitanje.</p>

37 UNODC, Model zakona o borbi protiv trgovine ljudima, 2009, str.11.

38 UNODC, Evidential Issues in Trafficking in Persons Cases, Case Digest, 2017, p. 62.

<p>SREDSTVA: KAKO JE IZVRŠENO</p>	<p><i>Napomena</i></p> <p><i>Kada su žrtve maloljetne osobe, nema potrebe dokazivati sredstva zlostavljanja ili prinude da bi se utvrdilo da je maloljetna osoba žrtva trgovine ljudima. Međutim, počinitelji ovog djela često nad maloljetnim osobama koriste sredstva zlostavljanja i prinude.</i></p>
<p>Zloupotreba položaja bespomoćnosti, zloupotreba ovlasti</p> <p>Zloupotreba odnosa povjerenja, zavisnosti ili teških prilika drugog lica (čl. 210a. KZ RS)</p> <p>Zloupotreba uticaja, čl. 186. KZ BiH, čl. 210a. KZ FBiH</p> <p>Zloupotreba položaja bespomoćnosti se odnosi na svaku situaciju u kojoj osoba nema stvarnu ni prihvatljivu alternativu nego da se podvrgne zlostavljanju.</p> <p>Bespomoćnost ima različite pojavne oblike, fizička, psihička, emocionalna, porodična, socijalna ili ekonomska (npr. posljedica je nereguliranog statusa po dolasku u zemlju, ekonomske zavisnosti, trudnoće, invaliditeta, itd.). Neophodno je ocijeniti svaki slučaj posebno: postojanje bespomoćnosti i zloupotreba položaja bespomoćnosti.³⁹</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba nema izvor prihoda i nalazi se u vrlo teškoj finansijskoj i socijalnoj situaciji (npr. nema sredstava za samoodrživ život, nema smještaj, ima malu djecu ili srodnike koji su teško bolesni, itd.). ☐ Osoba (obično maloljetna) pripada društveno isključenoj ili diskriminiranoj kategoriji (npr. iz razloga etničke pripadnosti ili invaliditeta, itd.). ☐ Osoba (obično maloljetna) prolazi kroz psihičku ili emocionalnu krizu i ovisi o počinitelju koji takvu osobu može lako kontrolirati. ☐ Osoba (obično maloljetna) ne poznaje jezik (zloupotreba nedovoljnog obrazovanja ili nemogućnosti pristupa informacijama). ☐ Osoba (obično maloljetna) je u sukobu sa zakonom i počinitelji joj nude zaštitu. ☐ Maloljetna osoba nema smještaj ni hranu i da bi preživjela u potpunosti ovisi o osobi koja je iskorištava.

³⁹ UNODC, Abuse of a Position of Vulnerability and Other Means within the Definition of Trafficking in Persons (Zloupotreba položaja bespomoćnosti i druga sredstva u okviru definicije trgovine ljudima). Issue Paper, 2013, and related Guidance Note.

<p>SREDSTVA: KAKO JE IZVRŠENO</p>	<p><i>Napomena</i> Kada su žrtve maloljetne osobe, nema potrebe dokazivati sredstva zlostavljanja ili prinude da bi se utvrdilo da je maloljetna osoba žrtva trgovine ljudima. Međutim, počinitelji ovog djela često nad maloljetnim osobama koriste sredstva zlostavljanja i prinude.</p>
<p>Davanje ili primanje isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem (npr. žrtvu)</p> <p>Ovo se može odnositi na situacije u kojima jedna osoba ima zakonitu ili nezakonitu kontrolu nad drugom osobom (npr. roditelj, zakonski staratelj koji ima kontrolu nad žrtvom radi trgovine).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Dijete je iznajmio roditelj ili drugi srodnik koji prima određeni novčani iznos ili drugu korist (auto, droge, itd.). ☐ Osoba je primorana da izvršava krivična djela i da kompletan novčani iznos preda eksploatoru kako bi otplatila svoj dug.
<p>Druga sredstva za ostvarivanje kontrole: izolacija, zatočenje, ograničenje slobode kretanja, konstantan nadzor, dužničko ropstvo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba se često prevozi na lokaciju koja je udaljena od mjesta uobičajenog boravka da bi bila izolirana i pod većom kontrolom. ☐ Osoba je zatočena na lokaciji kako bi radila na proizvodnji nezakonitih roba. ☐ Osoba je posudila novac ili novac duguje drugoj osobi i pod pritiskom je da izvršava nezakonite radnje mimo svoje volje.

SVRHA	ZNAKOVI / INDICIJE KOJE UKAZUJU NA EVENTUALNO POSTOJANJE DJELA TRGOVINE LJUDIMA
<p>Izvršenje krivičnog djela, čl. 198a. KZ RS</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Osoba (obično maloljetna) je na ulici najveći dio dana/cijeli dan. ☐ Osoba (obično maloljetna) izvršava krivično djelo (npr. džeparenje) i trči do punoljetne osobe i predaje joj novac. ☐ Osobu (obično maloljetnu) strogo kontrolira eksploatator/eksploatatori. ☐ Osoba (obično maloljetna) je lišena slobode prilikom izvršenja djela sitnog kriminala, npr. krađa u prodavnici, džeparenje. ☐ Osoba (obično maloljetna) ima vidljive znakove zlostavljanja i tjelesne povrede (npr. ožiljke, modrice, opekline od cigareta, kao posljedica prelaćivanja, silovanja). ☐ Osoba (obično maloljetna) nema lične isprave. ☐ Osoba (obično maloljetna) djeluje kao da je dobila instrukcije šta će reći kada je uhvati policija, automatski ponavlja svoju priču i nije u stanju objasniti detalje. ☐ Maloljetna osoba je obučena i istrenirana da čini krivična djela u ranoj dobi života i duboko je mentalno, emocionalno i psihički ovisna o ekploatatoru ili kontroloru. ☐ Maloljetna osoba je prisiljena da se bavi kriminalnim radnjama i nastoji se pretvarati kao da je to „zabavno“. ☐ Nekoliko maloljetnih osoba – koje je policija uhvatila tokom džeparenja – ponavlja iste informacije, npr. prezime, adresu, zašto su na toj lokaciji, gdje su im roditelji, itd. ☐ Ista punoljetna osoba dolazi u stanice policije predstavljajući se kao tetka, tetak ili stric maloljetne osobe/osoba koje su lišene slobode. ☐ Protiv maloljetnika je nekoliko postupaka u toku za krađu u prodavnicama i džeparenje na raznim lokacijama u zemlji koje su također udaljene od mjesta prebivališta. ☐ Maloljetna osoba nosi, vrši transport i preprodaje droge. ☐ Maloljetna osoba je u grupi sa drugim maloljetnim osobama pod kontrolom iste punoljetne osobe ili starijeg maloljetnika. ☐ Maloljetna osoba se kreće u „skupini“ sa drugim maloljetnim osobama i nosi znak pripadnosti toj „skupini“. ☐ Maloljetna osoba pokazuje agresivno ponašanje. ☐ Maloljetna osoba pokazuje antisocijalno ponašanje i znakove ovisnosti o psihoaktivnim supstancama (npr. od alkohola, droga). ☐ Maloljetna osoba je sumnjičava prema socijalnim radnicima i nije voljna da govori (možda se boji osvete od strane osoba pod čijom je kontrolom). ☐ Osoba nosi/skriva nelegalne supstance i/ili oružje.

5.

DODACI

DODATAK Relevantne odredbe krivičnih zakona u BiH

Krivični zakon BiH Međunarodna trgovina ljudima Član 186.

(1) Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlasti ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi, kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem, vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi lice u svrhu iskorištavanja tog lica u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin kaznit će se kaznom zatvora od najmanje pet godina.

(2) Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi lice koje nije navršilo 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili u svrhu kakvog drugog iskorištavanja u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina.

(3) Ako je krivično djelo iz st. (1) i (2) ovog člana izvršilo službeno lice prilikom vršenja službene dužnosti, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina.

(4) Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu drugog lica u svrhu omogućavanja međunarodne trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od jedne do pet godina.

(5) Ko koristi usluge žrtve međunarodne trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina.

(6) Ako su izvršenjem krivičnog djela iz st. (1) i (2) ovog člana prouzrokovani teže narušavanje zdravlja, teška tjelesna povreda ili smrt lica iz st. (1) i (2) ovog člana, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

(7) Iskorištavanje u smislu stava (1) ovog člana podrazumijeva: prostituciju drugog lica ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje.

(8) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti upotrijebljeni za izvršenje djela bit će oduzeti.

(9) Na postojanje krivičnog djela međunarodne trgovine ljudima bez uticaja je okolnost da li je lice koje je žrtva međunarodne trgovine ljudima pristalo na iskorištavanje.

(10) Protiv žrtve međunarodne trgovine ljudima koju je počinitelj krivičnog djela prisilio da učestvuje u izvršenju drugog krivičnog djela neće se voditi krivični postupak ako je takvo

njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve međunarodne trgovine ljudima.

Krivični zakon BiH

Zasnivanje ropskog odnosa i prijevoz osoba u ropskom odnosu

Član 185.

(1) Ko kršeći pravila međunarodnog prava stavi drugog u ropски ili njemu sličan odnos ili ga drži u takvom odnosu, kupi, proda, preda drugoj osobi ili posreduje u kupovini, prodaji ili predaji takve osobe ili podstrekava drugog da proda svoju slobodu ili slobodu osobe koju izdržava ili se o njoj stara, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Ko kršeći pravila međunarodnog prava kupi, proda, preda drugome ili posreduje u kupovini, prodaji ili predaji lica koja nisu navršila 18 godina života radi usvajanja, odstranjivanja dijelova ljudskog tijela, iskorištavanja radom ili u druge protivpravne svrhe kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina.

(3) Ko kršeći pravila međunarodnog prava prevozi osobe koje se nalaze u ropskom ili njemu sličnom odnosu, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Krivični zakon BiH

Organizovana međunarodna trgovina ljudima

Član 186a.

(1) Ko organizira ili rukovodi grupom ili drugim udruženjem koje zajedničkim djelovanjem počini krivično djelo iz člana 186. ovog zakona (Međunarodna trgovina ljudima) kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina ili dugotrajnim zatvorom.

(2) Ko počini krivično djelo u okviru grupe ili drugog udruženja iz stava (1) ovog člana ili na drugi način pomaže grupu ili udruženje kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od najmanje deset godina.

(3) Na pripadnika organizirane grupe ili drugog udruženja iz stava (1) ovog člana primjenjuju se odredbe člana 250. st. (4) i (5) ovog zakona (Organizirani kriminal).

Krivični zakon FBiH

Član 210a.

Trgovina ljudima

(1) Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom vlasti ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio osobu koja ima kontrolu nad drugom osobom vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi osobu u svrhu iskorištavanja te osobe, bit će kažnjen kaznom zatvora najmanje pet godina.

(2) Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi osobu koja nije navršila 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, prisilnim prosjačenjem, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili kakvim drugim iskorištavanjem, bit će kažnjen kaznom zatvora najmanje 10 godina.

(3) Iskorištavanje, u smislu ovog člana, podrazumijeva: prostituciju druge osobe ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, prisilno prosjačenje, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje.

(4) Ako je krivično djelo iz st. (1) i (2) ovog člana učinila službena osoba prilikom obavljanja službene dužnosti, učinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od najmanje 10 godina.

(5) Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu druge osobe u svrhu omogućavanja trgovine ljudima, bit će kažnjen kaznom zatvora od jedne do pet godina.

(6) Ko koristi usluge žrtve trgovine ljudima bit će kažnjen kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(7) Ako je učinjenjem krivičnog djela iz st. (1) i (2) ovog člana prouzrokovano teže narušenje zdravlja, teška tjelesna povreda ili smrt osoba iz st. (1) i (2) ovog člana, učinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora najmanje 10 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

(8) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti upotrijebljeni za učinjenje djela će se oduzeti.

(9) Na postojanje krivičnog djela trgovine ljudima bez uticaja je okolnost da li je osoba koja je žrtva trgovine ljudima pristala na iskorištavanje.

(10) Protiv žrtve trgovine ljudima koja je bila prisiljena od strane učinitelja krivičnog djela učestvovati u izvršenju drugog krivičnog djela, neće se voditi krivični postupak ako je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.

Krivični zakon FBiH

Član 210b.

Organizirana trgovina ljudima

(1) Ko organizira ili rukovodi grupom ljudi, organiziranom grupom ljudi, ili grupom ljudi za organizirani kriminal koja zajedničkim djelovanjem učini ili pokuša krivično cijelo iz člana 210a. (Trgovina ljudima) ovog zakona, bit će kažnjen kaznom zatvora najmanje 10 godina ili dugotrajnim zatvorom.

(2) Ko učini krivično djelo u okviru grupe iz stava (1) ovog člana bit će kažnjen kaznom zatvora najmanje 10 godina.

(3) Pripadnik grupe iz stava (1) ovog člana koji tu grupu ili udruženje otkrije može se osloboditi kazne.

Krivični zakon Republike Srpske

Trgovina ljudima

Član 198a.

(1) Ko silom, prijetnjom ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog lica, davanjem ili primanjem novca ili druge koristi, vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakrije, primi ili drži drugo lice, a u cilju iskorišćavanja ili eksploatacije

njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije, korišćenja u pornografske svrhe, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korišćenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorišćavanja, kazniće se zatvorom najmanje tri godine.

(2) Ko oduzme, zadržava, falsifikuje ili uništi lične identifikacione isprave radi vršenja djela iz stava 1. ovog člana, kazniće se zatvorom od dvije do dvanaest godina.

(3) Ako je djelo iz st. 1. i 2. ovog člana izvršeno u sastavu organizovane grupe, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje pet godina.

(4) Ko koristi ili omogući drugom korišćenje seksualnih usluga ili drugih vidova eksploatacije, a bio je svjestan da je riječ o žrtvi trgovine ljudima, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(5) Ako djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvrši službeno lice u vršenju službe, kazniće se zatvorom najmanje osam godina.

(6) Ako je usljed djela iz st. 1. i 3. ovog člana nastupila teška tjelesna povreda, teško narušavanje zdravlja ili smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(7) Pristanak žrtve na bilo koji oblik iskorišćavanja iz stava 1. ovog člana ne utiče na postojanje krivičnog djela trgovine ljudima.

(8) Predmeti, prevozna sredstva i objekti korišćeni za izvršenje djela iz ovog člana oduzeće se.

Krivični zakon Republike Srpske **Trgovina maloljetnim licima** **Član 198b.**

(1) Ko vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakriva, drži ili prihvati lice mlađe od 18 godina radi iskorišćavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorišćavanja, pornografije, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, nezakonitog usvojenja ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korišćenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorišćavanja, kazniće se zatvorom najmanje pet godina.

(2) Ko djelo iz stava 1. ovog člana izvrši primjenom sile, ozbiljne prijetnje ili drugim oblicima prinude, dovođenjem u zabludu, otmicom, ucjenom, zloupotrebom svog položaja, odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog, davanjem novca ili druge koristi, kazniće se zatvorom najmanje osam godina.

(3) Ko koristi ili omogući drugom korišćenje seksualnih usluga ili drugih vidova eksploatacije maloljetnog lica, a bio je svjestan da je riječ o žrtvi trgovine ljudima, kazniće se zatvorom najmanje pet godina.

(4) Ko oduzme, zadržava, falsifikuje ili uništi lične identifikacione isprave radi vršenja djela iz st. 1. i 2. ovog člana, kazniće se zatvorom od tri do petnaest godina.

(5) Ako je djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvršeno u sastavu organizovane kriminalne grupe, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(6) Ako djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvrši službeno lice u vršenju službe, kazniće se zatvorom najmanje osam godina.

(7) Ako je usljed djela iz st. 1. i 3. ovog člana nastupila teška tjelesna povreda, teško narušavanje zdravlja ili smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(8) Pristanak maloljetnog lica na bilo koji oblik iskorišćavanja iz stava 1. ovog člana ne utiče na postojanje ovog krivičnog djela.

(9) Predmeti, prevozna sredstva i objekti korišćeni za izvršenje djela iz ovog člana oduzeće se.

Krivični zakon Brčko Distrikta BiH **Trgovina ljudima** **Član 207a.**

(1) Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom vlasti ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi lice u svrhu iskorištavanja tog lica kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina. Iskorištavanje u smislu ovog člana podrazumijeva: prostituciju drugog lica ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje.

(2) Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi lice koje nije navršilo 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili kakvim drugim iskorištavanjem, kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina. (3) Ako je krivično djelo iz stavova 1 i 2 ovog člana izvršilo službeno lice prilikom obavljanja službene dužnosti, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina.

(4) Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu drugog lica u svrhu omogućavanja trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

(5) Ko koristi usluge žrtve trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(6) Ako je izvršenjem krivičnog djela iz stavova 1 i 2 ovog člana prouzrokovano teže narušanje zdravlja, teška tjelesna povreda ili smrt lica iz stavova 1 i 2 ovog člana, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

(7) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti upotrijebljeni za izvršenje djela će se oduzeti.

(8) Na postojanje krivičnog djela trgovine ljudima bez uticaja je okolnost da li je lice koje je žrtva trgovine ljudima pristalo na iskorištavanje.

(9) Protiv žrtve trgovine ljudima koja je bila prisiljena, od strane izvršioca krivičnog djela, učestvovati u izvršenju drugog krivičnog djela neće se voditi krivični postupak ako je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.

Krivični zakon Brčko Distrikta BiH
Organizovana trgovina ljudima
Član 207b.

(1) Ko organizuje ili rukovodi grupom, organizovanom grupom, ili zločinačkom organizacijom koja zajedničkim djelovanjem učini ili pokuša krivično djelo iz člana 207a (Trgovina ljudima) ovog zakona kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili dugotrajnim zatvorom.

(2) Ko počini krivično djelo u okviru grupe iz stava 1 ovog člana kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina.

(3) Ko postane pripadnikom grupe iz stava 1 ovog člana, kaznit će se kaznom zatvora najmanje jednu godinu.

(4) Pripadnik grupe iz stava 1 ovog člana, koji tu grupu ili udruženje otkrije, može se osloboditi kazne.

